

Sósfürdői idény megnyitás

Máramaros megyében, a szlatai határban, igen szép fekvésű helyen, Sziget városától csak háromnegyed óra távolságra fekvő osinon berendezett úgynevezett

Pável sósfürdő

idénye folyó 1891. évi

május 16-án megnyitott, hol jó és olcsó ellátás mellett a vendégek teljes kényelmet élvezhetnek.

Botta György

szlatai lakos, fürdő-igazgató.

RÉTHY JÁNOS

mérnök, nemzetközi szabadalmi irodája, BUDAPESTEN, Erzsébet-kört 14. sz. eszéköl

új találmányok szabadalmaztatás és szabadalmak meghosszabbítását bármely államban. Elvállalja a találmányok értékelését és védelmét. Mindenféle felvilágosítással szorgalmasan szolgál minden szabadalmi ügyekben. — Védjegyeket beajánlókat minden ámban.

SZŐRVEZTŐ POR

(POUDRE DÉPILATOIRE)

BRÜNING G. C.-től M./m. Frankfurtban.

Elismert legjobb szőrvetítő szer, mércementes, egészen ártalmatlan a leggyöngédebb bőrt sem támadja meg, minálforra hűgyeknek kiválóan ajánlható Hatása rögtön és tökéletes. Egyetlen szőrvetítő szer, mely orvosilag ajánlható, s melnek Oroszországba vitélet a szentpétervári orvosi hatóság megengedte, s mely az antwerpeni világi kiállításán az ottani Musée commercial de l'Institut supérieur de Commerce által elfogadva és kitüntetve lett.

Egy üvege ára 1 frt 75 kr., a hozzávaló eset 12 kr. Raktár Budapest TÖRÖK JÓZSEF gyógyszer-t., Király-utca 12.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Harmonikái külön árjegyzék!

VIHNYE

természetes (38° C.) meleg vasasfürdő BARSMEGYÉBEN.

Fürdő-évad kezdete május 15-én.

Posta és távirtda helyben, utolsó vasúti állomás Garam-Berzence vagy Selmeczbánya. Fürdőprogrammal vagy bővebb felvilágosítással szolgál a fürdő-orvos dr. Boleman István királyi tanácsos vagy a fürdő-igazgatóság.

Meglepő hatása

a Czerny-féle „keleti rózsatej”

mely oly szép, gyöngéd, ragyogó fehér

ÜDE IFJU ARCZSZINT

kölcsonz, minő semmi más, ép ily ártalmatlan szerrel a nem érhet, kitűnő szer a bőr minden tisztáltnaság, ellen; elszívhatja a szaga vagy barna arczszint. Ára 1 frt, balszánszappan hozzá 30 kr.

Czerny-féle „TANNINGENE” a legjobb ömmentes, teljesen ártalmatlan, rögtön ható

HAJFESTŐ-SZER mely a haj, szakál, valamint a szemöldöknek a leggyorsabb módon és még egyszeri használat mellett teljesen megbízhatóan és kifogástalanul ugyanazon fényű szőke, barna vagy fekete természetesen színt adja vissza, melyet az őszítés előtt bírt és mely azután sem szappannal, sem gőzfürdőben többé le nem megy. Ára 2 frt 50 kr.

Szappanok, pouderek, szájjavók, parfümök stb. Törvényesen védett, legalkalmasabban megvizsgált és valódi minőségben kapható:

Czerny Antal J.-nél Bécs, I., Wallfischgasse 5. Szétküldés azonnal utóánvétel mellett, megrendések 5 frtól kezdve szállítási és csomagolási költség nélkül. Leírások az összes készítményekről kívánatra ingyen és bérmentve. Raktárak a nagyobb gyógyszer-tárakban, illatszer és fodrászüzletekben; mindig halmozottan CSERNY készítményét kell kérni s másémet visszautasítani.

Raktárak a következő gyógyszer-tárakban: Budapest, Török József, király-utca 12.

Arad: Ring, Elias, Khudy; Budapest: Neruda; Belényes: Tóth; Debrecen: Rotschnek; Kassa: Wandraschek, Nagy, Molnár; Kolozsvár: Paloczky; Komárom: Kischner; Ungvár: Hoffmann; Lugos: Vörtes; Miskolc: Dr. Herz; Szeged: Barsay, Hilay; Temesvár: Jahner stb.

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárban kapható:

A KISÉRTÉS.

SZINMŰ ÖT FELVONÁSBAN.

Írta

FEUILLET OCTAVE.

Fordította RADNÓTFAI S.

Második kiadás. — Ára füzve 40 kr.

ÁDÁM ÉS ÉVA.

VIGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

Írta

BERCZIK ÁRPÁD.

CHASSÉ CROISÉ.

VIGJÁTÉK EGY FELVONÁSBAN.

Írták

FOURNIER és MEYER.

Francziából TOLDY ISTVÁN.

Második kiadás. — Ára füzve 40 kr.

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárban kapható:

KERESKEDELMI SZÓTÁR

A M. T. AKADÉMIA ÁLTAL KIKÜLDÖTT SZAKBIZOTTSÁG KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTETTÉK

BALLAGI MÓR és GYÖRGY ALADÁR.

A M. T. AKADÉMIA KIADÁSA.

I. NÉMET-MAGYAR RÉSZ.

Első füzet. — Ára füzve 40 kr.

Az egész munka (német-magyar és magyar-német rész) 50 ív terjedelemben f. 1891 év végéig fog megjelenni 10 füzetben. Egyes füzetek nem kaphatók.

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárban kapható:

BUDAPESTI CZIM- ÉS LAKJEGYZÉK

HITELES ADATOK ALAPJÁN

SZERKESZTETTE

JANSZKY ADOLF.

HETEDIK ÉVFOLYAM. 1891—1892.

Ára vászonkötésben 5 frt o. é.

Tartalom: A budapesti utcák, utak és terek jegyzéke. — Házjegyzék. — Tiszti czimtar. I. A felső uralkodóház. Közös intézmények. II. A magyar országgyűlés. III. A m. kir. miniszteriumok és az azok szakköréhez tartozó hatóságok, intézetek és közegyek. IV. M. kir. állami számvéviszék. V. Katonai hatóságok. VI. Budapest főváros törvényhatósága. VII. Egyletek, társulatok és körök. Pénzügyintézetek. IX. Biztosító intézetek. X. Közlekedési vállalatok. — Budapesti cégek. A budapesti kereskedelmi és váltótörvényeseknél bejegyzett cégek. — Gyárosok, iparosok, kereskedők, mérnökök, orvosok, ügyvédek stb. czimjegyzéke. — Lakjegyzék. — Hirdetések.

VASÁRNAPI UJSÁG

22. SZÁM. 1891.

BUDAPEST, MÁJUS 31.

XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG évi egész évre 12 frt fél évre 6 frt. POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt 1 frt fél évre 6 frt. Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt fél évre 4 frt. Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt fél évre 3 frt. Külföldi előfizetésekre a postailag meghatározott viteldi is csatolandó

I. KÁROLY ROMÁN KIRÁLY URALKODÁSÁNAK NEGYEDSZÁZADOS JUBILEUMA.

NEM hadsereg élén, mint a nagy hódítók, nem is fényes kísérettel, hanem szerényen, a legteljesebb inkognitóban, mint a legigénytelenebb magánember, csak az e napokban elhunyt Bratianótól s ennek titkárától kísértetve, jelent meg Hohenzollern-Sigmaringeni Károly herceg Románia határvárosában, Turnu-Szeverinben, hogy mint a román nép egyeteme, a nemzet plebiscitumának csaknem egész összessége által megválasztott fejedelem, az akkor még török vazallus állam trónját elfoglalja. A nép által beadott közel 700 ezer szavazatból csak 124 szavazat nem esett reá, a többi mind neki jutott. Neki, a porosz uralkodóháznak hazájában uralkodásra nem jogosított másodsültségi ágából származó sarjnak, a ki addig a porosz második dragonos ezredben csak egy hadnagyi szerény tisztit bojtót viselt.

Ez történt 1866 május 20-án. Két nappal ez után tartotta bevonulását székvárosába, Bukarestbe.

Azok az állapotok, melyeket az akkor 27 éves herceg országában talált, legkevésbé sem voltak biztatók, hogy uralkodása állandó leszen. Hiszen Moldva és Románia egyesülése csak 1861-ben, december 8-án ment végbe, s még nem válhatott megdönthetetlen történelmi tényre. Maga Kuza fejedelem, kinek nevéhez ez az egyesülés fűződik, az állam jövedelmeivel való könnyelmű bánása s ledér magánélete által maga ellen ingerelte híveit, s egy palotaforradalom 1866-ban, a február 22-ike és 23-ika közti éjjel, megfosztotta trónjától s kiutasította az országból. Mi biztosíthatna volna tehát őt, az idegent, annyi becsvágyó benszülött trónpretenzens között, hogy uralkodásának szilárd alapja lesz?

Kívülről sem hozott magával semmi támogatást. Hazuról eleresztették a jó tanácssal, hogy igyekezzék magát a saját erejéből fontartani, mert nemzetközi surlódásokba bonyolódni az ő kedvéért senki sem lesz hajlandó. Mint nem teljesen önálló állam megválasztott fejedelemnek mindenekeletti hűbér-ura, a török szultán, utána pedig a nagyhatalmak elismerését kellett kieszközölnie s midőn ez, bizony nem csekély megalázódás után, sikerült: meg kellett indítania a küzdelmet azon akadályok ellen, melyeket a pénzügyi válság, a fegyelmezetlen hadsereg, a megbízhatatlan hivatalnok-szervezet

I. KÁROLY ROMÁN KIRÁLY.

letése napjára ígert bevétel tömérdek vérbe került, de még sem sikerült. Az orosz hadvezetést a legteljesebb kudarc fenyegette s elkerülhetetlenül szükségessé lett a román hadsereg, mely 35 ezer emberrel és 108 ágyúval egy orosz hadtesttel egyesítve Károly fejedelem parancsnoksága alatt állt. E haderő szeptember 11-én és 12-én kemény rohamot intézett Plevna földszelvényei ellen, de visszaveretett. Még nagyobb veszteség érte a románokat a Bukovacs-erőd ellen október 19-én intézett támadásnál. December 10-én Oszman pasa, a plewnai oroszán, a történelemben párját ritkító hősi védelem után, miután minden élelmi szerből kifogyott s csapatait éhség és betegség végkép kimerítette, megadta magát. Ugyanaz a román sereg utóbb Vidínt ostromolta és vette be, s a történelem elismeri, hogy az orosz sereg azt, hogy a hadjáratot el nem veszítette, a románok segítségének köszönheti.

E szolgálat elismerése azonban orosz részről elmaradt. A románokat a san-stefánói béketárgyalásokra meg sem hívták, s Oroszország eleget vélt tenni kötelezettségének, ha Románia függetlenségét a török szultánnal elismerteti. De ezt sem ingyen tette. A románoknak bele kellett nyugodniok, hogy az 1856-ban Moldvához csatolt Besszarábia s vele a Duna-torkolata Oroszországnak jusson s ők helyette az egészségtelen és e miatt lakatlan Dobrudzsát kapják.

Hiába folyamodott Románia ez ellen a berlini kongresszushoz. Ez nem csak az Oroszország által ajánlott cserét hagyta jóvá, hanem Románia függetlenségének elismerését is ahhoz a föltételhez kötötte, hogy a zsidóknak az országban a többi lakosokkal egyenlő jog adassék. Ennek következtében fogadták el az 1879-ben választott román kamarák azt a törvényt, mely a polgári jogok gyakorlása tekintetében minden valláskülönbséget eltörölte, a honosság megadását azonban, mely az idegenek számára ingatlan tulajdon megszerzését biztosítja, tíz évi benlakáshoz köti. Csak e törvény szentesítése után ismerték el a hatalmak független államnak Romániát.

E függetlenség szolgált első lépésül arra, hogy a fejedelemség királysággá emelkedjék. Miután az államháztartásban a bevételek és kiadások között az egyensúly helyreállított s különösen miután megalkottatott a trónöröklésről szóló törvény, mely a fejedelem trónutódljává unokaöccsét, Hohenzollern Ferdinánd herceget jelöli meg, — a román fejedelemség 1881 márczius 26-án királyságnak proklamáltatott.

Egy ily trónutódlási törvény meghozatalát egyébiránt az is elodáztatlan szükségé tette, hogy Károly királynak 1869 december 29-én Wied herceg leányával, Erzsébettel kötött házassága gyermektelen maradt. A hercegnő, a ki Carmen Sylva név alatt kifejtett élénk irodalmi tevékenységéről is ismeretes, csak egy leánygyermekkel ajándékozta meg férjét, a ki azonban még kicsiny korában elhunyt.

Románia belső állapota, dacára a nagy hadadásnak, mely Károly király uralkodása óta minden téren tapasztalható, teljesen rendezetteknek még ma sem mondhatók s a multból örökölt bajok gyökeres orvoslása huszonöt év alatt nem is volt várható. A jobbágyság ugyan még Kuza fejedelem alatt eltöröltetett; de hogy az urbéri viszonyok még mennyire rendezetteknek mutatják a nem rég lefolyt paraszt-zavargások. Ehhez járul a szenvedélyes pártoskodás, melynek következtése a gyakori kormányváltás. Az ország alkotmánya szabadelvűség dolgában messze túlhaladja a nagy tömegek műveltségi fokát s túlságos hatalmat biztosít az uralkodó pártoknak. A rend fontartásának s a

rendezett viszonyok állandóságának legfőbb biztosítéka ma sem az alkotmány, hanem a Károly király által kitűnően szervezett hadsereg. A román államférfiaknak legfőbb gondját ma is az gyűjti meg, mikép egyeztessék meg országukban Oroszország és az osztrák-magyar monarchia érdekeit, melyek itt határozottan ellentétesek s az a kormánnyal, mely e két szomszéd nagyhatalom valamelyike iránt túlságos vonalmat tanúsítana, biztos lehet felőle, hogy a másiknak féltékenységét ébreszt föl. A középúttat eltalálni nem könnyű dolog. Háború esetén pedig nem is lehetne habozásnak helye, vagy az egyik, vagy a másik hatalomhoz csatlakozni kell, miután Románia számára a semlegesség európai biztositva nincs. Alig van ugyan gondolkozó román, a ki ne tudná, hogy hazája, a nagy szláv tengerben, mely körül fogja, monarchiákra s különösen Magyarországra van utalva; de viszont tudja azt is, hogy egy eshetőleges keleti háború esetén a balkáni államok között egy sincs, mely az orosz támadásnak annyira ki volna téve, mint Románia s épen azért kell kedvében járnia az éjszakai hatalomnak, mely hódító szándékokat táplál, s melynek erejével a kis Romániáé arányban egyáltalán nem áll.

E rendkívül kényes helyzetnek, bármily kényelmelen Románia, még is van jó oldala. E helyzet által van oda utalva az ország, hogy a Keleten a békének legyen eleme, ne pedig veszedelmes fülkéje „Európa löporkamrájának”, a mint III. Napoleon a Balkán-félszigetet nevezte, s a mi valóban volt is Károly király uralkodása előtt és kezdetén.

Hogy ma nem az, az kiválképpen Károly királynak az érdeme, a ki 25 éves uralkodása alatt nem csak a tulajdon népét hódította meg úgy, hogy ma a legnépszerűbb uralkodók közé tartozik; hanem Európa rokonszenvét is kivívta országának, melynek előhaladását, szabadelvű intézményeinek oltalma alatt, minden állam jó indulattal tekintti, s a mint a jubileum lefolyása is megmutatta, úgy az uralkodóházak és diplomácia, mint a szabadságszerető népek örmémmel üdvözlők, mikor megünnepeli emléknapját egy olyan király uralkodásának, a kinek nevéhez két olyan nagy esemény fűződik, mint az állami függetlenség kivívása és a fejedelemségnek királysággá emelkedése.

SULAMIT.

A nagy Salamonnak, szőlője díjában,
Adós vala ő is, az árva leány;
Bátyái od'adták, sirt esdve hiában,
Zálogba vitette el őt a király.

Fényes palotában, hogy felriad éjjel,
Az álomtalól mámorra szól:
„Hol kedvesem, oh, hol? az ajkamon érzem,
Mint méz csepeg a csók ajkairól!
Szerelme mi édes! szőgfürje mi fényes!
Nincs, nincs a vidéken párja neki!
Jer, jer, vigy el innen; lám, hol vagyok, édes!
De szívem e fényt mind nem szereti.
Szépségem elárult, bátyáim eladtak,
Jaj, jaj, nekem itt e csábok ölén;
Sátrád a mezőben és légy, dalos ajkad,
Az vonja szívem csak, az az enyém!”

„Oh, lányka mi szép vagy s mily hó a szerelmed!
Lángol Salamon hát épen ezért;
Nincs drága előttem, itt van, nosza vedd meg,
Nyaklánczomat, avagy itt e fűzért!
Gyöngy és aranys, a mit föld s tengerek adnak,
Oh, lányka, te szép szűz, mind, mind a tied,
Az ára csak egy csók szomjú ajakamnak,
Mely száz közepett csak érted eped.”

Szólt Salamon most: „Fény, pompa, nem illet,
Láncz: drága szerelme, gyöngy nekem ő.”
Szólt Salamon most: „Nem, nem visz el innen,
Bár gerleszem rád oly epedő.”

Szólt Salomit most: „A pusztá vadonban
Vad rózsá vagyok csak s völgyi virág.”
Szólt Salamon most: „Gyöngy vagy te a porban
És a tövisek közt lilomág.”

„És ő a vadonban mint almafa ága,
Gyümölese üdít, a lombja befed;
Zöld pázsíton, ott van a kárpitos ágya,
Szerelme takar, míg szívem eped.
Oh, jaj nekem érte, elveszt a szerelmem,
Ah, lányok, ah, lányok, sirassatok engem!”

Épül Salamonnak szép kertben a sátra,
Mint csillagos ég a völgyre borul;
Óz, szarvas a kertben, gránátfa, virágfa,
S esegő dal a pástör ajakirul.
Mint pásztori ifjú esd dalja szerelmet
A szép Salamon, a deli király;
Cseng, cseng a dal, a szív, a szív tüze gerjed,
S felnyitva szemét szól kéjjel a lány:
„Ah! csitt! szeretőm jön! ott szökken a halmon
Mint zerge siet le, imhol, ez ő!
Oh, jöszte ölemre! — így cseng szava, hallom,
Bimbóba, virágba, má' a mező.
A téli köd elszállt, zöldül a fa ága,
A völgyi bokorban gerlicze bűg;
Illatba fűrészt a szőlőfa virága,
S a mirtuszon ott csügg szép koszorúd!”

„Hát úgy van, a mit látsz, e sok csodaszépet,
A tél közepén ez ifjú tavaszt,
Királyi hatalmam készíti teérted
S szerelmem ajánlja im nekéd azt.”

„Szép álma szívemnek, úgy szállj a vadonba
S barlangja előtt, ott zengd a nevet;
Hol van szeretője? vagy hirt neki róla
S hozz hirt nekem onnan: szeret-e még!”

Szólt Salamon most: „Megcsal szived álma,
Itt ajkamon ég a hő szerelmem.”
Szólt Salomit most: „A gyöngye virágra,
Meglesve a hajnal, róka megyen.”
Szólt Salamon most: „Mint szarvas a habra,
Bimbó ajakadra úgy epedek.”
Szólt Salomit most: „A kedvesem anyja,
Az vet nekem ágyat, oda megyek.
Oh, jaj nekem itten; elveszt a szerelmem,
Ah, lányok, ah, lányok, sirassatok engem!”

Akkor Salamonnak fordul be robogva
Nászhintaja fényesen, illatosan;
Tornyával a hintót nyolcz paripa vonja
És bársony ülése áll magasan.
Hatvan lovag ifjú, mind díszben, aranyban,
Nyargalva elől és körbe siet;
Újjong Jeruzsálem, mint nagy diadalban,
Ha hóse a harcra győztese lett.

Fényes koronáját föltéve fejébe,
Szóltja a lányt a hős Salamon:
„Most jösz te velem hát, ülünk e szekérbe.
Mert jegyesem vagy, én akarom.
Díszét koronámnak hadd bírja e szép fej,
Melynek puha fürtje nyakadra omol;
Csillagszemed úgy ég! a nap szüle éppen,
Hát trónomat én ma csillagba vonom!
Jer, szép jegyesem, jer, hadd lássa a város,
Mátkám, szeretőm mily angyali szép;
Nézd, mint a halom s völgy, az utca virágos
S mint pálmafa tapsol szerte a nép!”

„Az éjszaki szél zúg, az zúg a szívemben,
A déli vihar bűg fátymal alatt;
Kialszik a csillag szerketve szememben,
Jer, kedvesem, oh, jer, add karodat!”

Szólt Salamon most: „Oh, drága szerelmem,
Leesukva szemét az ölemben ál.”
Szólt Salomit most: „Lásd, lásd, a szívemben
Álomba, vagy ében, csak neve é.”
Szólt Salamon most: „Én bírn akarlak,
Ne halljam örökre azt a nevet!”
Szólt Salomit most: „Oh, égi hatalmak,
Feledni ha őt már úgy se lehet!
Oly szép, haja fürtje hollómsa szárnya,
A termete césdrus, karja acél;
De szeme galambé s az ajaka hárfá,
Szívemben örökre hát csak az él.
Oh, jaj nekem érte, elveszt a szerelmem,
Ah, lányok, ah, lányok, sirassatok engem!”

„Ébredj, te galambom, egyetlenem, ébredj.
Te csillagos ég, te hold, te napom!
Kincsével a földnek csak egy gyönyör érhet,
A méz a te elzárt ajakadon.
Hatvan feleségem, gyógyírt Gileadból!
Százhuszan a hölgyek, drága nedű!
Beteg a királyné, a lelmem elárul,
Hát többi családom áldja meg őt!”

„Ha! cseng a kolomp már! nézd, nézd a juhnyáját,
A lilomok közt, ott legel az!
Ha! már a halomra leszálnak az árnyak,
Estve van, estve van, estve van, az!
Ki jön fel a völgyből harmatba' fűröve!
„Nyiss ajtót nekem én szeretőm!”
Ha! én selyem ágyban, szép illatos üngbe',
S ő ott zokog, ott a sziklatétől!
Eh! félre előlem, hatvan buja asszony!
Az éjbe bolyongva nem hagyom őt;
Bocsáseatok innen! mit nézitek arczom?
Bimbó vagyok én még hajnal előtt!”

Rémülve, ijedve rohannak utána,
De futva siet már messze a lány;
Omlik haja fürtje s fátylát a nyakába'
Tépdese gyorsan az éjjeli árny,
Fut, fut, de hiába, megfogja az őrnép
S a nagy Salamonhoz úgy viszi el;
Rémülve, riadva hát ő is előlép,
Szó csuklik az ajkán s jobbot emel:
„Hadd menjen el a lány! e rémletes arczot
Nem nézheti immár Salamon;
Tábor nem ijesz így, ő nyerte a harcot,
Hadd menjen el innét szabadon!”

Fut újra a lányka, úgy űzi a lelke
A völgyön, a pusztán, a hegyen át;
Megsebzi a szikla, megvérzi a tüske
S ő föl, föl az éghez zengi dalát:
„Úgy égeti lelke a Jehova lángja,
Mint a pokol tüze, a szerelem;
Nem oltja ki ezt sem, a tengerek árja,
A sírban is ott lesz fénye velem!”

FEJES ISTVÁN.

LISZT FERENCZ ANYJÁRÓL.

Páris, 1891 május 20.

A nevezetes emberek életrajza hiányos volna, ha nem ismernők gyermekségüket. Ez a kor az, mely jövő nagyságuk kikeletét rejtelmesen előkészíti. Miután pedig az élet e szakában az anya viseli kiválólag a gyermek testi és lelki fejlődésének felelősségét, úgy szólnán ő kerekíti ki az egyéniségben későbbi alakjának körvonalait: mindenek előtt az anyát kell fölelevenítnünk, ha egy nagy ember érdemeiről helyes fogalmat akarunk szereznünk, azt kell meghatározunk, mit sajátított el az anyai hatáshól, s miből állnak öröklött tulajdonai?

Ezzel azonban még nem magyaránznók meg magát a *lángelmét*. Bolyongó tünet ez, mely a leszámazási elmélet minden törvényét kineveti. Másrészt meg nem joggatlan állítják, hogy a nagy emberek szellemüket anyjuktól öröklék. Így volt ez Szent Ágostonnál, IX. Lajos francia királynál, így a többek között Liszt Ferencnél is.

Mindenki tudja, hogy a zongora-irály zenei neveltetését Czernynek és Albrechtbergernek, a nagy ellenpontosnak köszönheti; de kevesen vannak értesülve arról, hogy nagy lelki jószágát, elbűvölő nyájasságát, mely ismerőseinek annyira kedves óráit és annyira jótéteményt szerzett, anyja után bírta.

A túlszerény Lisztné vonásait a feledés homályából kibontani, szellemének kesőn bár, de őszintén hódolni, baráti kötelesség.

Krems, alsó-ausztriai kis város, egyik rövid-áru-kereskedőjének a leánya volt ő, ki férjével Bécsben ismerkedett meg. Tizenhárom testvére volt; míg férje, kinek anyja háromszor nősült, huszonhat fi- és nővérrel dicsekedhetett.

Az ifjú pár házasságának első éveit a Sopron-megyei Doborjánban (Reiding) töltötte, hol Liszt Ferencz atyja, mint Eszterházy herceg-juhászainak felügyelője, lakott. Itt született a nagy művész 1811 október 22-én, a nagy üstökös évében, melynek hatását, a mennyiben az akkori börtörmest is a legendáknál köze sorolhatták, rendkívüli pályájára ő maga mindig kétségbevonhatatlannak tartotta. Ezen kívül volt még egy más körülmény is, mely a gyermek születésének csodás volta mellett tanuskodott: az, t. i. hogy Ferencz születése előtt négy hóval Lisztné egy kútba esett, melyben a kút nagy mélysége és a víz daczára, semmi baja sem történt. Tegyük meg ehhez a gyermeknek korát meghaladó értelmességét, s meg fogjuk bocsátani az apának, ha fia jövőjére nézve magát a legvakmerőbb reményekben ringatta. A hercegi juhászok felügyelője nagy zenekedvelő volt; megtakarított pénzéből egy zongorát vett még nőülésekor, mi az akkori viszonyok között valóságos pazarlásnak tűnhetett fel nálunk vidéken. Mikor azután többször meggyőződött azon áhitatáról, melylyen a kis Ferencz a zongora billentyűin nyargaló újjait nézte, vagy a hangszerből kiömlő hangáramlatokat hallgatta, azon elhatározásra tökélt el magát, hogy fiából, Mozart és Beethoven mintájára, zenészt fog nevelni.

LISZT FERENCZ ANYJA.

Várakozásában nem csalódott. A kis Ferencz hat éves még alig volt s már is bámulattal töltötte el a környékbeli honorációrokat. 1820-ban tartott soproni hangversenyén pedig, melyben Hummel egy concerto-ját játszotta és változatokat rögtönzött egy adott téma fölött, valóságos entuziaszmust keltett a megye minden részéből összefutott hallgatóságban.

Mindez azonban nem történtett meg nagy áldozatok nélkül; mindig újabb és újabb hangjegyeket kellett venni, melyeknek árba felment a gondos háziasszony által keservesen megtakarított fillérek mindegyike. Lisztének sok álmatlan éjert szerettek férje ilyenmű kiadásai; bánatába azonban majd hogy bele nem betegedett akkor, midőn ez, az említett soproni hangverseny után, arra határozta magát, hogy ott hagyja biztos állását, s hogy fia további kiképzetése okáért Bécsbe megy. A családnak minden vagyona 1200 forintot tett ki ekkor, mely, Lisztné minden takarékosága és tevékenysége dacára is, nehány hó alatt föl lett emésztve. Sírva gondolt nagy gondjai között a reidingi paradicsomra, nem bírván felfogni a férje előtt lebegő jövő csábító képeit. Csak akkor kezdett szabadabban lélegzeni, midőn Diabelli zenemű-kiadó ajánlata Eszterházy herceg három évre terjedő ösztöndíjat engedélyezett Ferencznek.

Ezzel be lett fejezve az anyagiakért való küzdelem korszaka Lisztné életében. 1826-ban már Párisban találjuk a csuda-gyermeget, hova hajorországi diadalai után hozták el szülei s hol már a hangversenyekből befolyó jövedelmek

tökéletesen eloszlatták a jövő fölötti aggodalmakat s fényesen bebizonyították, hogy az egykor szükségletlennek mutatkozó kiadások a legbusásabban kamatoznak.

De alig nyugodhatnak meg az áldott lélek sorában, már is újabb csapás éri; elveszti férjét (1827) s maga marad serdülő fiával, idegen országban, idegen népek között, kiknek alig érti nyelvét. Őzvegyen nemesak anyagi érdekeit kell megvédenie, de kezébe kell vennie a fia fölötti örökös nehéz tisztét is. Bátorsága azonban még sem hagyja el. Felfogván képzetlenségét, mértévtlen nevelésének hiányait, munkához fog s egy gyermek alázatosságával kezd önmagának kinevelésébe. Hogy mily eredménnyel? azt mindnyájan tudjuk, kik közelebről ismertük, és méltányolhattuk az anyai szeretet által megtermékenyített szellem-világát. Innen volt, hogy Lisztné agg korában szívjóságához a műveltség előnyeit is csatlakoztatta. Emlékező tehetsége segítségével pedig mindig fel tudta támasztani azon nevezetes emberek vonásait, jellemét, kikkel fia útján alkalma volt érintkezhetni. Társalgását ezer anekdota tette vonzóvá, melyekből a kor jellemzésére nézve bárki is tanúságot vonhatott.

Kezdetben szerény, gondtal, búval telt élete így lett lassanként fénylen teljes, azon sugarakból, melyeket reá európai hirre jutott fiának dicsőséges pályája vetett.

Liszt Ferencz 1849-ben Weimarba tevén át lakását, Lisztné egyetlen vizsgáztat unokái nevelésében találta. De ezek sem kimélték meg a szenvedéstől. Dániel, mint bécsi jogász, tudóvszben halt el. Blandine pedig, Ollivier Emilnek, III. Napoleon utolsó miniszterelnökének neje, gyermekágyban.

Majd testileg kellett a fájdalom adóját lefizetnie. Egy baleset folytán mindkét lába eltört, minek folytán holtaiglan lakásához lett lánczolja.

Ily körülmények között ismertem meg őt én. Rövid idő alatt jó barátokká lettünk. Természetesen, leggyakrabban Magyarországról beszélgettünk, hol egykor ő oly boldogan élt. Emlékében fel szeretne keresni a doborjáni házacs-kát virágos kertjével, gyümölcsfaival, baromfiával, házi állataival, a mint az ott ékeskedett a magyar verőfényes napban!

Bár józan eszével nagyon jól meg tudta itélni fiának hibáit, soha sem beszélt róla rossz indattal. Mikor Liszt pappá lett, csak ezt mondta rá: „Meg lehet neki bocsátani, nagy jószágá miatt!”

Saint-Guillaume-utcai magányában így folyt le Lisztné végső évei, egy részt elhagyatottságban, másrészt be-bevilágítva fia nevének fénye által. Hosszantartó szobai sétái után órákig elmerengett ablakánál, melynek párkányához felérték a szomszédos kert jegyenének csillagló levelei, hogy beszéljenek neki ifjúságáról, hogy suttogásuk megtörjék körülötte a mélabus esőndet! Itt halt meg 1886-ban, 76 éves korában, Ollivier öcsésének karjai között.

Midőn Liszt utóljára járt Párisban, mindnyájunk meglepett anyához való nagy hasonlatossága. Az évek megszelídítették dantei arczélet, erős vonásait, s fátlyolt vontak kék-szürke szemének tüzére...

BERTHA SANDOR.

AZ IGAZSÁG.

Elbeszélés.

De Nagyd E. M. után.

Midőn a fontainebleaui közigyöző néhai Étandart úr végrendeletét felbontotta, a meglepetés bizonyos jelét el nem titkolhatta. Ugyanis az öröktagy, ki régebben mint kereskedelmi ügynök Nantesben lakott, utóbb Fontaine-

bleaubba tette át lakását, hogy ott lakó, férjnél levő két nővérhez közelebb lehessen.

Ámde a két asszony bátyjuk előtt meghalván, három fiút hagytak hátra, s így Étendart úr örökségét ezek várták.

Az idősb nővér fia, Le Camus úr mint műkertetész a Sole völgyében telepedett le, honnan sokféle teendői daczára nagybátyját szorgalmasan meglátogatta, s kertjének legelső és leghomabb gyümölcseivel kedveskedett, mit az öreg úr nagyon szívesen fogadott.

A fiatalabb nővér gyermekei, a két Flauquart testvér, úgy viselkedett az öreg úr iránt, a mint ezt örökséget hajhászó rokonok tenni szokták, vagyis minden lépten-nyomon utána jártak, nehogy valaminélpen pénzét másnak adhassa.

A két fiatal ember tulajdonképpen nem a legjobb hírből állott a városban. Rövid idő alatt koresmárosok, üzerek, lécsiszárok, de mindenek fölött vadászok voltak, mely utóbbi foglalatossággal a vidék erdszéi leginkább Flauquart Pétert vádolták.

Mindezek daczára Étendart úr ezt a két fiút szerette, és úgy látszott, mintha örökösül őket szemelte volna ki, sőt valami nagyobb üzletet is akart számukra berendezni, midőn egy napon véletlenül és váratlanul meghalt.

Ily előzmények után Étendart végrendelete, mely szerint évenként 8000 frankot jövedelmező vagyonát Le Camusra hagyta, az egész városban nagy feltűnést keltett. A szerencsés örökös közömbösen vette a dolgot. Jó módú vagy gazdag embereket vagyonuk váratlan szaporodása nem szokta meglepni. A műkertetész az örökséget pénzén földet vásárolt, melyekkel ingatlan birtokát a vidéken szépen kikerekítette de ezenkívül ép úgy folytatta üzletét, mintelőbb, sőt még a szokottnál jobb ruhát sem vett magának. Az örökség nélkül maradt két Flauquartot a nem várt kitagadás egészen kizozta sodrúkból. Különböző módon mutatták ki haragjukat. Az idősb fiu a város kávéházában mindenkinek elpanaszolta a rajta elkövetett méltatlanságot; fondorkodásokról, alattomos cselszövényekről beszélt és azzal fenyegetőzött hogy a haszontalan Le Camuson boszút fog állni.

Mathieu, a fiatalabb testvér, eleinte szintén lárnozott, de utóbb keveset beszélve úgy tett, mintha az egész dolgot már rég elfelejtette volna. Lelkét sem a szomszéd földbirtokosok özei vagy fázánjai, sem pedig elkeseredettebb dülakodás után Le Camus félig agyonverve, be-tört fogait kiköpte, s orrából, szájából és fülein vérezve, kocsit hozatott, melyen egyenesen a rendőrséghez hajtatott. Itt panaszáról jegyzőkönyvet vettek fel, melyben, mint sértett fél, Flauquart Péter szigorú megfenyítését követelte.

Péter dühét kiadva, megkönnyebbülve haza ment.

— Tudd meg, Mathieu, — mondá testvérehez fordulva, — a gazember ma fölvetta a pénzt, de egyuttal tőlem kamatokat is kapott s ezeket nem egyhamar fogja elfelejteni.

Mathieu nem szívesen fogadta testvére közlését.

— Nagyon is alhamarkodtad a dolgot. Nem tartod Le Camust elég gazdagnak, hogy még pénzbirosággal is tölöd? Már ha valakin boszút

ség átvétele végett írodájában jelenjen meg. — Épen szombati nap volt, melyen Fontainebleauban vásár szokott lenni. A műkertetész, ügyeit a közjegyzőnél rendbe hozván, este felé a főtérre lévő kávéháza lépett. Cognacot rendelt, mert Sole-ig a rossz, ködös időben hosszú út állott előtte. Ugyanitt időzött Flauquart Péter is, ki pipázás közben a kávéház törzsvendégeinek felsülését elbeszélte. Midőn Le Camus belépett, valaki azt mondta: — Irigylem ez úri ember sorsát, mert most bizonyára értékpapirjainak szelvényeit váltotta be jó aranyért.

E szavak hallatára Flauquart Péter dühösen rokonára nézve szemeit, és minden további bevezetés nélkül annyira kifakadt ellene, hogy a vendégek nagyobb része, a mulhatlanul be-következő verekezés elől, ideje korán eltávozott. Végre Le Camus is elhagyta türelme.

akar az ember állani, akkor nem szokás fele uton abba hagyni a dolgot.

Le Camus néhány napig az ágyat őrizte, mielőtt ismét Fontainebleauban jöhethet volna. Ezen alkalommal Mathieuval találkozott, ki kálapot emelve udvariasan köszöntötte és lakása felé sietett.

Testvérét otthon találta, kinek egyikdívüleg a következőket mondá:

— Az éjjel holdvilág lesz; kedvem lenne lesre menni, add kölcson puskádat.

— Neked puskámat? — kérde Péter — Mióta letél vadászszó?

— Mindennek kezdete is szokott lenni.

— Igen, de az ember nem azzal kezd, hogy bőrét a csöszök fegyverének kitegye, s különösen oly sötétségben, midőn az őzet a borjútól alig lehetne megkülönböztetni. Hallod, Mathieu, tudom, hogy az alávaló Le Camus a városban van; ne csinálj valami bolondságot. A bitangot elverni, az valóságos szentelt kalás, de ennél tovább nem kell menni, mert a törvény nem sokat tréfál az emberrel.

— Mese - beszéd, — veté közbe Mathieu. — Ne törődjél velem, és menj dolgod után. Csak azt mondd meg, ide adod-e a puskát vagy sem?

— Elviheted, ha épen akarod; de legalább mondd meg, hová akarsz lesbe állni?

— Oda, hol az én vad-dam járnai szokott, — dörmögé Mathieu, a puskát szokott helyéről lekasztva.

Péter kedvetlenül fogadta öcsese szavait, mert tudta, hogy azt feltett szándékáról nem igen lehet lebeszélni. A fiatalabb Flauquart megvizsgálta a puskát töltését és egy pohár bort elköltvén, fütü-részeve elment.

Először a fázános felé indult, utóbb pedig a mezőn keresztül a moreti uton leült egy erdszéi ösvényen. A templomok tornyain még nem ütött hatot az óra, de február lévén, már egészen besötétedett. A felhők közt buzdosó hold némelykor halavány világot vetett a mezőre. Mathieu alig figyelt a vásárról hazafelé induló falusi emberekre, kik a fagyos rögökön egymásután elvonultak előtte.

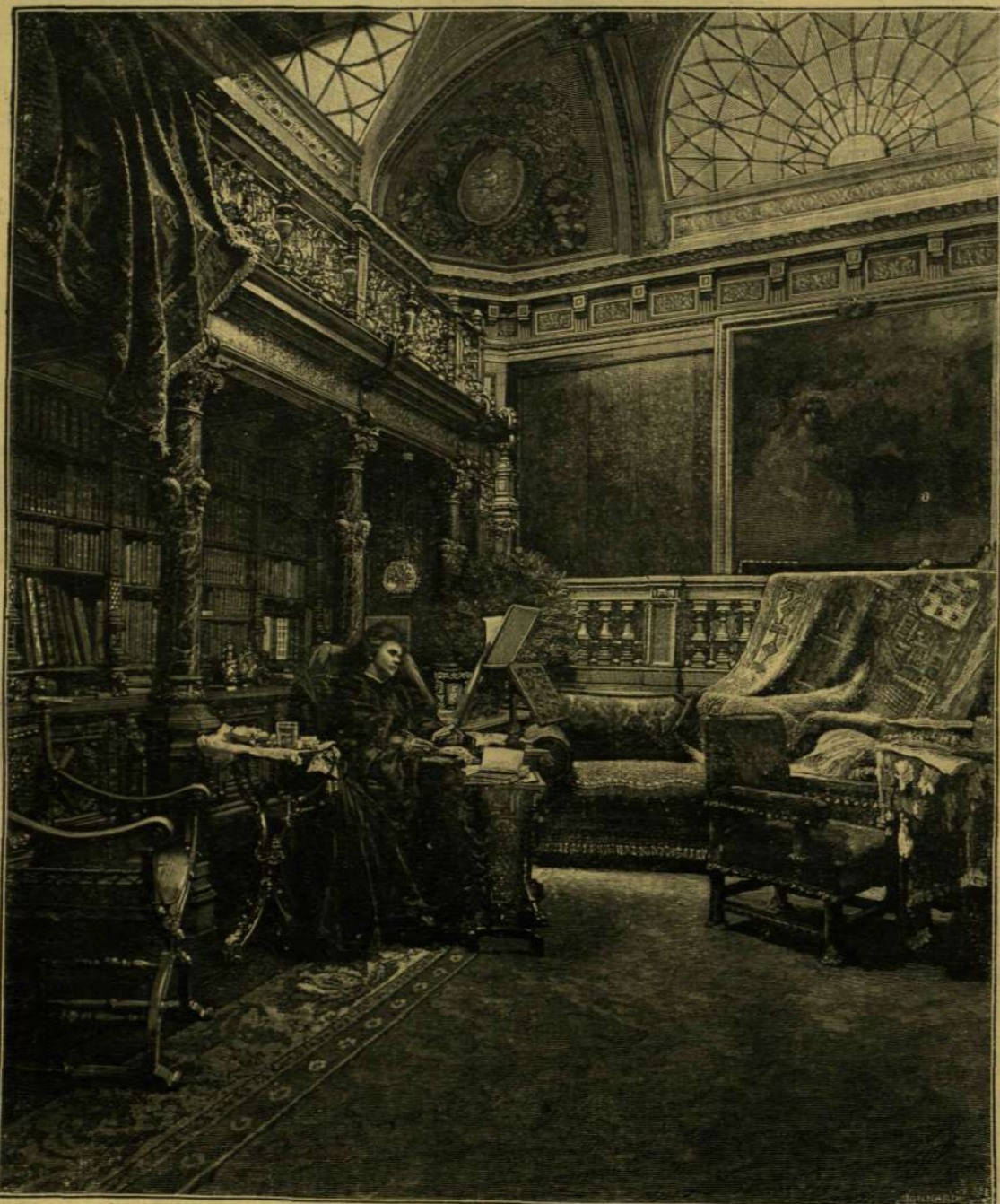
Egyszerre csak elbujt az erdő szélén felállított ölfák mögé. Uri féle ember haladt az uton, ki-ben Le Camusra ismert.

Flauquart mintegy negyven lépésnyire utána indult, a nélkül, hogy a műkertetész észrevette volna.

Ha Mathieu e pillanatban önmagát megkérdezi, miért siet Le Camus után, a válaszzsal adósnak kellett volna maradnia.

Agyában nem tudott kész tervet, kedve telt abban, ha ellenségét, a nélkül, hogy ez látná, vagy tudná, puskája vége előtt tarthatja. Érezte és tudta, hogy Le Camus életét hatalmában bírja, ki őt és bátyját legszebb reményeitől fosztotta meg. Ezzel az öntudattal az első órányedre megelégedett. Képes lett volna egész éjjel Le Camus után járni, de mennyire meg volt lepette, midőn a különös vadászat már néhány perc alatt véget ért, mivel egy utforduló-nál Le Camus házat látta maga előtt.

A műkertetész árnyéka most eltűnt a bokrok közt. Mathieu utána sietett, nehogy prédáját elveszítse. Alig néhány lépésnyire egy ajtó nyi-

«CARMEN SYLVA,» SINAJAI KÖNYVTÁRSZOBÁJÁBAN.

— Becstelen ember vagy, Péter! — kiáltott oda a fiatal embernek.

Flauquart csakis erre várt, és egy szökéssel ott teremve, az a nélkül is gyenge Le Camust özei vagy fázánjai, sem pedig elkeseredettebb dülakodás után Le Camus félig agyonverve, be-tört fogait kiköpte, s orrából, szájából és fülein vérezve, kocsit hozatott, melyen egyenesen a rendőrséghez hajtatott. Itt panaszáról jegyzőkönyvet vettek fel, melyben, mint sértett fél, Flauquart Péter szigorú megfenyítését követelte.

Péter dühét kiadva, megkönnyebbülve haza ment.

— Tudd meg, Mathieu, — mondá testvérehez fordulva, — a gazember ma fölvetta a pénzt, de egyuttal tőlem kamatokat is kapott s ezeket nem egyhamar fogja elfelejteni.

Mathieu nem szívesen fogadta testvére közlését.

— Nagyon is alhamarkodtad a dolgot. Nem tartod Le Camust elég gazdagnak, hogy még pénzbirosággal is tölöd? Már ha valakin boszút

korgását hallotta, melyet valaki maga után be-esapott. Flauquart a kerítéshez sietett és nagy-nehezen, a kutyák vagy utczei gyermekek által kikapart résen, a kertbe lépett.

Ekkor mintegy husz lépésnyire távolában maga előtt észrevette Le Camus alakját, ki botjára támaszkodva, széles karimájú kalapjával úgy nézett ki, mintha a hold buzdosóságát figyelné a felhők közt. (Vége köv.)

AZ ÉN VADÁSZATAIM.

Megjegyzendő, hogy a legszerencsétlenebb vadász vagyok. Pedig már nyolcz éves koromban megpróbálkoztam a fegyverrel. Kezdetben csak kretázott deszkába, később azonban már verebrekre is.

No! verebét lőttem eleget.

De a vereb tudommal nem méltó vad egy szenvedélyes vadász szemében. És ahhoz hozzájuthat az ember fegyver nélkül, léppel, istállóba rekesztéssel, parittyával is.

Csak nyáron, a nagy-vakációzión voltam boldog. Még a kertbe is puskásan jártam. Különböző területek voltak a leghálásabb vadászterületeim. Itt ejtettem el a legelső nagyobb szárnyast, egy hizott anyavarjú személyében.

De hát a varjú sem elégíti ki a szenvedélyes vadászt.

Később, mikor már szabad volt, fenyvesek közt próbáltam meg a szerencsét. Rendesen két erdőörrel indultam útnak korán reggel. Kopókat vittünk magunkkal. Szegényeket ugyancsak megeheztettem, hogy annál könnyebben és jobb «szimattal» végezhessék a hajtást.

Mind hiába; hajtani ugyan hajtottak, de nem felénk. Este azután üres tarisznyával mentünk haza.

Oh! önök nem érthetik, nem tudhatják, mi az, midőn egy vadászruhába öltözött fiatal gyerkőcz látja a mosolygó bácsikat: hány az őz öcsém... a tarisznyában?

Egyik ilyen kirándulás után meglegedetten tértem haza. Elárulhatta arczom az eredményt, mert a mit utóbb már nem is eslekedtek, azonnal megkérdezték: mit lőttél?

— Ott van lent a szekéren! felelém büszkén.

Nemsokára hatalmas sasz cipeltek fel. Körülálltak, megbámul-tak óriás szárnyait, karmait, görbe csőrét.

Szerettem volna kitömetni, de sajnos, mifelénk az emberek csak az öntöméshez értnek.

Jóska inas vállalkozott, hogy ő megpróbálja, erősen állítván, mi-szerint egyszer végig nézte a ma-dártömés mesterséget.

Három napig kinlódott a sással. Harmadnap beállt.

— Istalom baj van.

— Miféle baj?

— A sas.

— Nos, ki tudtad tömni?

— Meg volna, csak az egyik szárnyát min-dig leereszti, azután pedig nem tud megállani, előre esik.

Felkötöztük a repulmi óhajtó szárnyat, vastag dróttal megtámasztottuk az állát, spanyolviasz szemeiket csináltunk. S így azután élvezhető lett.

Hét nap mulva azonban mégis csak szemétdombra került. Jóska inas a sasz fejében felelte minden alkatrészét, mely természetesen igen érezhetőleg kezdte hirdetni ottlétét.

Most jön a medve!

A majális javában folyt. Megúnva a mul-tást, ivást, fegyveremmel meg egy kiséző legény-nyel ellillantam.

Bengeteg fenyves erdő szélén fekiid a majá-lis-hely; én a rengetegnek tartottam.

Százados fák közt, ha férfiemberrel járkálunk, csak természetes, hogy a diskurzus medvékről foly.

— Te Ferencz, láttál-e már valaha medvét szabadon?

— Nem én, soha.

— Hát medvetánczoltató czigányokat?

— Olyanokat sem.

— De hát csak láttál medvebőr-szőnyegeket?

— Nem én.

— Hát képen, festve?

— Láttam oroszánt a zsidókocsa oldalán; az lehet erős barom.

Ilyen beszélgetés közt kis tisztásra értünk, melyet málnabokrok, óriás levelű ördögbor-dák, vadvirágok főttek.

A tisztás végénél, körülbelül ötven lépésnyire, mozgó, fekete alakot pillantottam meg. A magas fü eltakarta, csak bozontos háta látszott ki.

Lábaim földhöz meredtek; szívem hallhatólag dobogott.

Ferenczet meglöktem, ki az ijedségtől meg-némult, s hatalmas verejtéket rögtönzött hom-lokára.

Fegyverem serétell volt töltve, de szerencsére vadászövemből sohasem hiányzott pár golyó-s töltény.

«CARMEN SYLVA,» A MINT A BUKARESTI SZÉKESBŐGHÁZ SZÁMÁRA MISEKÖNYVET PEST.

Nesztelenül kicséréltem töltényeim.

Ezalatt a mozgó alak lassu léptekkel közele-dett. Meg-megállt, majd egészen eltűnt a levelek közt, csak azok ingása árulta el hollétét.

Istennek ajánlottam lelkemet. Remegő kézzel fölemeltem a fegyvert, hogy mihelyt újból elő-tűnik, rálövök.

És elötlött egy nagy, fekete... kutya!

Ferencz keresztet vetett magára. Én pedig adtam a boszút, de azért titokban nem bántam, hogy kutya volt a medve.

Azóta sokszor voltam nagy hajtóvadászaton, de még kóbor kutya sem jött elém.

Az őszszel pláne én rendeztem két hajtóvadás-zatot. Ugy történt ez tudniillik, hogy a nyáron egy kisasszonykába (oh, én kába!) belehábo-rodtam.

Önök értenek, nemde?

Megígérttem a lelkemnek, — kiről fölösleges mondanom, hogy feltűnő szép volt, — megígér-tem, hogy a legelső medvét, melyet elejtendek, kipreparálva neki ajándékozom; legalább a med-véről jussak néha észbe, — gondolám.

Ugy látszik, meg van írva, hogy én soha med-vét nem fogok löni.

Mindkét hajtást elverte az eső.

Annai csalódás után lemondtam a vadászatról. (Különböző megvesztik, hogy később lemondásom visszászívom.)

Négylábú vadat tehát — néhány kutyát le-számítva — nem küldtem soha a másvilágra.

De mégis igen!

Egyszer udvarunkra szállott egy veresbegy. Megnéztem a lexikonban: sylvia rubeolának hívják latinul. Mohón szedte a zabszemeket; számba se vett engem.

Kő után hajoltam. Sylvia elrepült, a kő pedig távolabbi egy monologizáló malacz fültövét ta-lálta.

A malaczka megrázta fejét, azután két hátulsó lábára ült, végre soha nélkül lefeküdt.

Bucsupillantása tele volt szemrehányással.

Vedres állatorvos ur eret vágott rajta; mind hiába... nem használt!

URMÁNCZY NÁNDOR.

«CARMEN SYLVA», ERZSÉBET ROMÁN KIRÁLYNÉ.

Az uralkodó-családok nőtágjai-nak élete rendszeren igen csendes, és történetüket a hírlapirók fantáziája vagy a magas rangú nők irányában évtizedek óta megszokott frázisok bővítik ki, s eléggé szomorú, mikor egyik vagy másik (miként napjaink-ban Natália, a volt szerb királyné s régebben Eugénia, az egykor ünnepelet franciaia császárné) ön-maga nyújt kész anyagot, olyat, mellynél érdekesebb a regényíró képzelme sem tudott volna ki-találni.

Erzsébet román királyné nem tartozik sem egyik, sem másik csoport-hoz. Neki magának van élet-története, de ez az élet nem any-nyira regényes, mint inkább érde-kes. Nem a sors csapásai, hanem önnön működése teszik érdekessé. Természetes adományai és költői hajlama még mintegy magasabbá tették azt a trónt, a hova sorsa helyezte s a kis Románia királynéja, nagyobb nyomatékkal bir egyéni jelentőségénél fogva a művelt kö-zönség szemében, mint sok más hatalmasabb ország uralkodója. Erzsébet királyné ugyanis, miként azt minden művelt ember tudja, nemesek azok között a koronás fők között emelkedik ki, kik iradalom-mal és művészetrel foglalkoznak, de izlése és gondoskodása folytán félművelt hazájában legalább egy havasok közé rejtett tündérlakban oly otthon szerzett a műveltség számára, mely Európa figyelmét vonta magára, s a kiváló írónőnek és a trónon ülő nők között ritka

társadalmi tevékenységű asszonynak élettörté-netéről már külön mű is jelent meg Stackelberg Natália bárónő tollából. Most a jubileum alkalmából, főképen az említett mű alapján, mi is el-mondunk egymást e fejedelmi nő életéből.

Erzsébet királyné egyik régi kis német her-cszég uralkodó-házából származik. Atyja Her-mann wiede herczeg s anyja Mária nassau her-czegnő volt. Született Neuwiedben, atyja kis or-szágának székhelyén, 1843 december 29-én s életének első korszakát nagyobbbrészt ott töltötte. A német kis államok uralkodóinak régi szigoru etikettszerű háztartása ebben az időben már némileg enyhült a korszellem hatása alatt, de a herczegnő neveltetése mindamellet meglehető-s pedáns, szabályszerű volt. Első nevelője, La-va-ter kisasszony (a híres physiognomista unoka-huga), 13 éves koráig maradt mellette s azontúl nagyobbbrészt óraadó tanárok oktatták a fiatal leányt, de atyja vezetése mellett. A nagy vilá-gal alig érintkezett s csak olykor látogathatta meg anyjával Neuwied község szegényeit és bete-geit. Szülei egyideig Bonnbant tartózkodtak s ott atyja házában sok kiváló egyén fordult meg, kö-ztük a már akkor agg Arndt költő, kinek lelkes, hazafias beszédei a gyermek leányka szívében

mely nyomokat hagytak. Különben a hercegi pár télen Neuwiedben a várból, nyáron Mon Repos kastélyban tartózkodott, mely utóbbi igen kellemes hely.

A kis hercegleány élénk, kissé pajkos természetű is volt, szeretett szabadban játszani és futkározni, s mivel anyja beteges fivére, a még gyermekkorában elhunyt Ottó herceg körül volt állandóan, Erzsébet csakhamar hozzászólt az önálló életmódhoz. Elegáns és feszebb környezete ezért némi gúnyral, de szeretettel is «Waldroschen» névvel ruházta fel. Máskülönben meglehetősen szigorúan gondoskodtak róla. Igy pl. 19 éves koráig csak két regényt olvashattak «Ivanhoe»-t angol s a «Soll und Haben»-t német nyelven, s midőn egykor Wheterellé «The wide, wide world» című regénye kezébe jutott, csak titokban olvasta azt, s mielőtt lépteket hallott, a könyvet elrejtette Ovid fordítása alá, mert regényeket nem volt szabad olvasnia, hanem a latin és görög klasszikusokat szükségesnek tartották vele megismertetni.

1861-ben Erzsébet hercegnőt bemutaták a berlini udvarnál; itt találkozott először jövőendő férjével, Károlylyal; ismerkedésük úgy támadt, hogy a hercegnő egy lépcsőn megsiklott s az udvari hadnagy karját ajánlotta fel. De csakhamar ismét elváltak egymástól. Erzsébet hosszabb időt töltött még szüleinél s 1863 nyarán nagynénjével, Helén orosz nagyhercegnővel, ment el Svájcba és Oroszországba. Szentpétervári tartózkodása, a hol az udvari fényes ünnepek egymást követték, nem kellemes emlékei a jelenlegi román királyné előtt s csak Rubinsteinra gondol rokonzenével, ki akkor zeneórákat adott neki. Atyja halála után, 1864 nyarán visszatért ismét anyjához. 1866-ban Helén nagyhercegnő újból elvitte Svájcba és Olaszországba s ez alkalommal Heidelbergben is töltötték három hetet előkelő tudósok körében, mely «három hét volt életem legszebb korszaka», mondja maga a királyné. 1867-ben Párisban s 1868-ban Svédországban utazott anyjával.

A tudományokért és művészetekért rajongó hercegnő már komolyan elhatározta, hogy tanító lesz s a nőnevelésnek szentelt életét, midőn 1869-ben Hohenzollern hercegnél, a román király atyjánál, Düsseldorfban s később Kölnben megjutott ismeretségük jelenlegi férjével s már ugyanazon évben nov. 15-én megtörtént az esküvő is, Neuwiedben. A hercegnő nov. 19-én, épen nevenapján, érkezett meg Bukarestbe, hol nagy lelkesedéssel fogadták, a mely lelkesedés azóta állandó szeretet és tiszteltetés szilárdult, különösen 1878 óta, midőn a királyné oly buzgalommal gondoskodott az orosz-török háborúban megsebesült román katonákról, hogy népe «Muma Ranitilor» (Sebesültek anyja) melléknévvel tisztelte meg, mely név ma is sok diadalkapura van felvéve. Erre vonatkozik az az ezüst szoborka is, melyet a háború végével a katonatisztek ajánlékokoztak a királynénak s mely őt magát ábrázolja, a mint italt nyújt egy sebesült katonának.

Erzsébet királyné, az élénk természetű és igen eszes nő, soha sem avatkozott be Románia politikájába, de minden erővel igyekszik a közművelődési és humanisztikus intézeteket építeni, a tudományos akadémia nagygyűlésein s más összejövetelein nem egyszer vesz részt, sokszor meglátogatja — váratlanul is — a közzétetteket, nem egy jótékony intézet kezdeményezése egyesénen töle ered. Gyermekai nincsenek. Egyetlen kis leánykja, ki 1870-ben született, már négy éves korában a sarlach áldozatává lett s a cotroceni zárda parkjában van eltemetve.

Leginkább ismeretes Erzsébet királyné, mint író. Egész könyvtár már az, a mit «Carmen Sylva» ismert írói neve alatt, leginkább német nyelven kiadott. Kiválóan érdekesek azok a munkái, melyekben a román népköltészetet dolgozta fel, minők «Peles meséi», «Kárpáti regék», «Román költemények» s a «Neaga» nevű, a román bányság-eletet visszatükrözőtő opera, melyet először Stockholmban adtak elő. Legjobban sikerültek «A bánat vándorlása», prózai költeménye s «Jehovah» és «Boszorkány» című költeményei. Válogatott lírai költeményei «Pi-henéssem» (Mein Ruhe) cím alatt összegyűjtve is megjelentek. Dolgozatai közül némelyeket lapunk is bemutatott fordításban.

A királyné műveit rendszeren a sinajai tündéres feketesü s regényes berendezési kastélyban írja, melyet, Brassóhoz aránylag közel fekvődvén,

honfitársaink is gyakran meglátogatnak. Kora reggeli órákban, midőn a király s az udvarhölgyek még alusznak, a királyné már íróasztalánál ül. A nap nagyobb részét azonban szereti társaságban tölteni s különösen szereti az írók és művészek társaságát, kiknek előkelőit, köztük több magyar művészt is, gyakran hív meg magához. Udvarhölgyeivel és környezetével estként hangversenyeket rendez, melyekben maga is részt vesz, mint kitünő zongora- és orgona-játós, s a mellett néha előkép-csoporthozatokat s kisebb színi előadásokat is rendeznek. A királyné színdarabok felolvasás is s művészi-sen tudja a legkülönbözőbb nyelven irt költeményeket elszavalni. Egyszóval a gyönyörű sinajai kastély valódi kis paradízsom, hol a gráciák otthona van. S az a királyné, ki a szellemi élvezeteknek hódol, bizonyosan nagy hatással lesz állandóan annak az országnak szellemi fejlődésére, mely pár év tizeddel ezelőtt is a rabszolgaság szomorú állapotában volt, s nagy hatással főképp azért, mert, mint irodalmi műveinek tárgyai is tanúsítják, új hazája érdekeit valóban szívén viseli.

NEM TEHETEK RÓLA.

Hát én is restellem, hát én is fájlalom,
Hogy nem szorult belém nagy világfájdalom,
S hogy keblem nem kráter, sem kavargó örvény,
Honnát a szenvedély viharoként kitörvén,
Elemi erővel rent egész az égig.
S e hitvány világot reszketeti végig.
Bizony szegyenkeze valom be hibámat:
Nem születtem eget ostromló titánnak.
Mert hát az életem tiszta, csöndes; oylan,
Mint virágos mezőn átkigyózó folyom.
S mint szülőfalumnak bércözveze téja,
Mikor a nyári nap mosolyog le rája,
(Kebelemben őrzöm drága képét híven)
Oly derűs mosolygó és nyugodt a szívem.
Van neki nem is egy: két ragyogó napja,
Honnát a verőfényt és meleget kapja,
De megáldott velök a mennyei jószág!
A te két szemed az aranyos kis jószág.
Meg egy kis madár is fészket rakott benne,
(Oh, bár nála nélküli ember szív ne lenne!)
S a mit az csicsereg csöndes órán, halkán,
Boldogság, boldogság visszhangzik a dalban.
Van szép feleségem, vidám, játszi, pajkos;
Ha keblemre vonom s ajk tapad az ajkhoz;
Ha szende mosolygás ragyog föl szép szemén
És fülemben sugja, hogy szeret és enyém:
Szeret val benne, szeretet más semmi!
Gyűlöljön világot, a ki tudja tenni!...
Bocsánatot kérek, restellem, fájlalom,
Hogy nem szorult belém nagy világfájdalom,
S nem fogant meg bennem világom észme,
Melytől a szarnokodás nyaghamar elveszne;
Hogy szenvedély nagyra nem tűzel föl engem;
És hogy csak szívbel jött dalaimat zengem;
Hogy nékem idegen, Schopenhauer, Zola;
Nagyon boldog vagyok — nem tehetek róla.

MÁRS ÖDÖN.

A KÉPZELŐDÉS.

E tárgyval legújabbban az elmabajok elemzése nyomán sokan foglalkoznak. Mi azonban csak néhány esetet akarunk fölemlíteni, melyekből kitünik, hogy a képzelődés befolyása még a rendszerelméletű emberekben is erőt véhet.

A múlt télen egy amerikai hölgy Bridgeportban (Észak-Amerika, Connecticut tartomány) orvosának elpanaszolta, hogy hamis fogsorát lenyelte. A szegény asszony egészen odavolt, megérezte torkában a megakadt fogsort, a mint hegyes élei a húsból mélysebetek ejtenek, s neki iszonyú fájdalmakat okoztak.

Az orvos kártársairal az esetet megbeszélvén, abban állapodtak meg, hogy a hölgyen tracheotomiát hajtsanak végre, vagyis torkát felmetszve, onnan a hamis fogsort úgy a hogy, kivesszik.

Midőn már a műtéthez készültek és a beteget ágyában a helyes fekvésre akarták bírni, egyikük az ágyelötti székenyezen valami kemény tárgyra lépett, mi nem volt egyéb, mint az állítólag elnyelt hamis fogsor. Mielőlt a hölgynek a megtalált fogsort megmutatták, — fájdalmat

azonnal megszűntek, vagyis az illúzió megszűntével a tünetek is elmúltak.

Nem kevésbé érdekes a következő eset, melyet szintén egy szellemileg ép és egészséges emberen észleltek.

Az 1870-iki hadjárat alatt egy lovas küldönczöt oly nyílt terepen kellett átküldeni, mely az ellenség ágyúite alatt állott. A veszélyes küldetésre az illető tiszt egy nagyon bátor és megbízható egység szelmei ki magának, kiről tudta, hogy dolgát ügyesen fogja végezni, mindamellett nem titkolta el előtte a veszélyes helyzetet.

— Lapulj meg lovad nyakán és vágtsd meg az erdő tulsó sarkán; minden golyó nem talál!

A katona elindul. A tiszt látcsővel figyelemmel kíséri mozdulatait. — Eleinte minden jól ment, de egyszerre a küldöncz lováról lefordul, mintha villámsapás sújtotta volna.

Azonnal meg egy küldönczöt menesztettek utána, ki a földön heverő katonát nyergébe föl emelve, szerencsésen a mozgó kórházba viszi. Itt küül, hogy az illető csak elájult, de sebről szó sincsen. A magához tért katona azt kérde az ágya mellett ülő seborvostól, hogy milyen a sebé, mely neki ennyi fájdalmat okoz.

— Legyél nyugodt barátom, — felelé az orvos, — a seb azok közé való, melyek sohasem gyógyulnak meg, mert egyelőre csak kulaesod sérült meg!

A katona csakugyan érintetlenül maradt, de a kulacsából kifolyó bort vérnek tartotta, mely egy puskagolyó által okozott lyukon kitódult. Az e fölötti felindulás elájlását idézte elő.

Egy lelkész ötezer híve előtt a templomban szónokol. Egyszerre csak elhallgat és a káptornak jelt ad, hogy az orgonán valamit játszon. Erre aztán lemegy a székesérlől és a sekrestyéből orvos után küld, ki néhány perc múlva el is jött.

— Barátom, — mondja a lelkész, — azt hiszem, utolsó óram megérkezett. Olyennél rosszabb lét vett erőt rajtam, mely nem csal. Végem van! — Meg fogom önt vizsgálni, — feleli az orvos, és a lelkész ellenkezésének dacára lehuzza ruháját.

Az orvos csakhamar egy belső zsebben ketté tört üvegsét talál, melynek tartalma a lelkészben elterjedt.

— Honnan kapta ezt az üvegsét? Mi volt benne?

— Akonit, — mondja a lelkész. — Most már mindent tudok, — felelé az orvos, s miután a papot jól megmosta és ledörzsölte azt mondta, hogy most már a szónoklatot bátran folytathatja, mert semmi baja.

Es úgy is volt, mert itt is a képzelődés működött. Ugyanis a lelkész szívdobogásban szenvedvén, többnyire akonittal telt kis üvegsét hordott magával. Prédikálás közben kezeivel hadonászván, a tórédeken üveg elpattant és az akonit a pap mellett elárasztotta. Az erős szag megütötte a lelkész orrát, ki görőseire gondolva, nem csak rosszat sejtett, hanem halálát is várta.

Ezelőtt néhány hónappal pedig egyik nagy-hírű publicistán a következő dolog esett meg. Vétlenül víz cimborák társaságába keveredvén, ő maga is, mint afféle jól mulató ember, a pezsgő fogyasztásához ugyancsak hozzáállott. Egyszer csak valaki elküldte magát, hogy mindnyájan mérget ittak, mert az utolsó üveg számorú tévedés történt. Bizonyosságul egy hamarjában az üvegre ragasztott címlapot mutat elő. Erre a mi írónk a mérgezés minden jeleivel rosszul lesz, úgy, hogy tüstént le kellett fektetni, az orvosnak pedig nem csekély fáradságába került a képzelt betegnek nem létező betegségeiből kigyógyítani.

Az efféle tünetnyek ép észű és testű embereknek nem vehetők valami beteges állapot vagy hypnotikus hajlam rovására, mindamellett a természet titkainak egyik legérdekesebb részét képezik és eddigelé az orvosi tudomány által még nem lettek megfejtve. A képzelődés által okozott bajok pedig ép oly fájdalmasak, mint a valódiak, miért is kegyetlenség lenne gyógykezelésükről nem gondoskodni.

Ez okból a gyermek képzelődésére ható túlságos nevelési rendszert helyesnek nem tartjuk, mivel az előbb-utóbb veszélyes következményeket von maga után, és oly tünetnyekben nyilvánul, melyeknek okait megfejtési képek alig vagyunk.

A BETEGSÉGEK OKAIRÓL.

Ismeretes dolog, hogy ha valaki megbetegszik, az egész környezetnek egyik főgonja az okot kutatni, mely miatt a baj előállott. Mindenki hivata érzi magát arra, hogy a maga módja szerint okát adja a kórnak, s felmerülnek a legkülönbözőbb nézetek, felsoroltnak a legvalószínűbb és leghetetlenebb okok, a meghalástól kezdve az álom közben a gyomorba mászott kigyóig. Egyedül a szenvedő nem kutak, — már tudniillik a míg valóban szenvedő, míg a reá nehezedő betegség teljesen megköti gondolkodását, — de mielőlt magához jön, ő is elmerül az előzmények kutatásába, míg végre beteg és környezete az orvos segélyével egy okban megállapodásra jutnak, a kórára talán a betegség is elmúlik.

A dolog bár első pillanatra furcsának tűnik fel, hogy a helyett, hogy segítenének a betegnek, bajának okát találgatják, teljesen indokolt és természetesen, mert ha megszűnik az ok, elmulik az okozat. Korunknak egy kiváló diagnostája szerint az orvosi tudományok első sorban hivatasára a betegségek okainak felderítésében áll, s csak ez után következnek a gyógyítások.

A gyógyításnak tényleg alárendelt szerepét legkiválóbban az mutatja, hogy mennyire változik és befolyásolva van az okok különbözőzése által. Tekintsünk vissza a legrégibb időkbe, mikor minden betegség oka a rossz szellem, a gonosz istenség volt; megtaláljuk az oknak megfelelő gyógymódokat, az engesztelő áldozatot, a bűvös varázslásokat. Később a keresztény közéletben leggyakrabban a szerencsétlen betegbe bűjt ördöggel, s a boszorkányokkal találkozunk, mint kórokokkal, mikkel szemben természetesen leghatásosabb gyógyszer volt a tömjén, a szentelt víz, s a máglya. A XVI. század végén és a XVII. század elején az emberiség sorsát a csillagok járásában keresték, s az orvosok többet gondoskodtak a bőlesek kövének keresésével, az aranycsinálás titkával, s a csillagászatkal, mint a betegségekkel. Az alkímisták és szerencsétlen korszaka után szinte nagy haladást mutat a reá következő kor, mert legalább nem az emberen kívül, sőt mondhatni a földön túl keresték a betegségek okait, hanem a vérben. A «rossz vér» volt mindennek oka, s ezt kellett eltávolítani vagy legalább csökkenteni hánytatókkal, érvágással; a mit aztán néha oly buzgalommal vitték véghez, hogy az úgy is kimerült beteg elpusztult.

Kísérleti alapon nyugvó valódi orvosi tudományról jóformán csak ezen században lehet szó, melyben többet haladt az, mint a világ teremtése óta idáig. A kutatás módzataiból a szép teóriák helyett a tapasztalat, a szemmel látás, kézzel tapintás lettek irányadók és alapvetők a törvények megalkotásában. Még ott is, hol fölvetésekre van szükségünk, azokat nem egy szaktelkinélynék könyvei mellett támadt eszméjére, hanem szorgalmas bűvárok összevetésével és megvitatt tapasztalataim állítjuk fel. Ezen szigorú tárgyilagosság, a természet törvényeinek, mint egyedül irányadóknak szem előtt tartása, a testi létnek, mint egyedül bizonyítónak elismerése, elősegítette kitünő modern eszközzeink és műszereink által, juttatták mai állásponjtjára az orvosi tudományt, mely egy századdal ezelőtt még távolról sem volt tudományának nevezhető.

Ma már a kórokban (aethiologia) jelentékeny részét képezi az orvostudomány, s nem egy eddig megfoghatatlan betegségnék tudjuk immár okát adni egy parányi lényben — a baktériumban. — Hogy a jövő korban az emberek véleménye a betegségek okairól, s az orvosi tudomány a baktériológia révén hová fog jutni, azt csak úgy tudjuk elképzelni, ha meggondoljuk, hogy a végtelenség épen úgy fennáll kifelé a végtelen nagyig, mint befelé a végtelen kicsinyig, s hogy ezt a végnélküli tért betöltő élő és nem élő testek folyton változnak, vegyi folyamatokat szenvednek el, örökös harcót vívnak egymás ellen, ezredekek alatt átalakulnak az alakító viszonyok folytán s létrehozják az anyagnak azon örökös változását, mit minden tünetnyével együtt életnek és halálnak nevezünk.

A modern orvosi tudomány a betegségek okait külsőkre és belsőkre osztja fel. — A külső behatások egy része, mint az ütés, vágás, égetés, vegyi mérgek stb., oly szemmel láthatólag hozzák létre a nekik megfelelő következményeket, hogy mint okok senki előtt bizonyításra nem szorulnak. Nem így van már a dolog azon apró szervezetre nézve, melyek szintén kívülről hatolva a szervezetre, számtalan kóros folyamatnak lesnek okozói; ezeknek meglátására már a mikroskópra és alapos szakismeretre van szükség.

Hogy egy baktérium, mint egy bizonyos betegség elfogadott oka szerepelhessen, ahhoz kell, hogy azt azon betegségnek mindig megtaláljuk, hogy most e talált baktériumot tisztán tenyészítve, s belőle oltást végezve, — ugyanazt a betegséget idézze elő, melynek oka gyanánt tekintjük. Ily fáradságos művelet által ismerjük immár a typhus, a cholera, a tuberculosus, a váltó láz, a tüdőgyulladás és még több más fertőző betegség okait egy-egy parányi élő lényben, mely alkalmas viszonyok közt legyőzi az emberi szervezet ellentállását, s előidézi a kórt.

A baktériológiának még ma is sok ellensége van, még szakemberek, orvosok között is. — Csak nem régt halt meg az a nevezetes francia akadémikus, ki, midőn Koch Róberttel a cholera bacillusának létezése fölött vitakozott, hogy szavainak nagyobb bizonyosságot szerezzen, hirtelen lenyelt egy pár millió cholera-bacillust, s robustus, erős szervezettel, egészséges ember lévén, semmi baja sem történt. Nem kell a francia akadémia mennünk, hogy kétédesünk fölfebrészsük, — ott van a terézvárosi híres víz és talaj: — ennek minden terézvárosi ember egyenlően ki van téve, miért nem kap hát mindenki typhust? Persze az ezzel bizonyított antibakteriológusok figyelmen kívül hagyják azt, hogy miért kap hát mégis sok ember typhust, s miért épen a Terézvárosban.

Hogy e látszólagos paradoxont megérthessük, fel kell vennünk azt, hogy bizonyos baktérium, — mint a kultúraban, úgy a szervezetben is, — csak a neki megfelelő viszonyok közt képes elszaporodni, s ha e viszonyokat a szervezetben nem találja fel, elpusztul, mint a hogy mi elpusztulnánk tán egy más égi testen. E felvételben, melyet a tapasztalat lépten-nyomon igaznak mond, — egyszerűsrdin megtaláljuk a betegségek belső okainak egyikét: az *egyéni hajlamot* (dispositio).

Mindenki emlékszik tán oly esetre, midőn egy társaság hazatérve egy elázott, s nem sikerült kirándulásból, az egyik tag erős köhögéseről, más-ik gyomoralfajdalmakról, harmadik vizzsrehumáról panaszodik, sőt a negyedik talán veszélyes tüdőgyuladást kapott, míg többen könnyű náthával megszabadultak. — Pedig mindenki egy és ugyanazon külső behatásnak volt alávetve, s mégis az eredmény ily meglepően különböző.

Ily eseteket csakis a kórhajlammal magyarázhatunk meg magunknak.

Kórhajlama többé-kevésbé minden embernek van, s vagy velük született, vagy szerzett. Tudjuk pl. hogy az, a ki egyszer hurutos volt, másodízben könnyebben betegszik meg, s utóbb legkisebb meghülésre is erős reakcióval felel. A született kórhajlam, mi a legtöbb esetben öröklött, — az egész szervezet, vagy csak egy bizonyos résznek gyöngült ellentálló képességében áll. Így tudjuk, hogy a tüdőveszes szülők gyermekei oly jellemző testalkattal, s szervezeti sajátosságokkal bírnak, az u. n. «habitus phthisicus»-sal, — hogy nem alapszerű a gyamu, hogy a szülőktől öröklött mérget már magukban hordják, s az csak kedvező alkalomra vár, hogy egy vagy más módon kitérésre jusson. De nem csak örökös útján áll fenn és pusztít a tüdővesz, sok esetben szerzett az. A hörgőhurutban gyakran szenvedő egyéneknek különösen veszélyeztetve, ez esetben tehát a nyák-hártya hurutja hajlamosan tüdőveszre.

A betegségek belső okai közt fontos helyet foglal el a szegénység, illetve a rossz táplálkozás. A táplálék hiányos volta az egész szervezetet mondhatni minden irányban meggyöngíti, s ez által az részint fogékonyabb lesz a külső ártalmak iránt, részint nem lesz képes oly öndelemre a már fennálló bajjal szemben, mint egy jól táplált test, melynek van mit elhasználnia a saját élestarából, zsiradékból, dús izomzatából, bő vérből. Hogy a táplálék mennyisége és minősége mily befolyást gyakorol az emberek egészségére, világosan mutatja a rabok, katonák, tengerészek halálzásai számaránya hajdan és most. Kórosi 1872—73-ban Budapesten a jobb módúak közép élettartamát 35-nek, a szegényekét 11-35-nek találta; — persze be-

leszámítva az egy éven alóliak óriási halálzását.

Együtt jár a szegénységgel és mint jelentékeny tényező szerepel a megbetegedések alkalmi okai között az egészségtelen lakás és a rossz levegő. A hajdani magyarországi börtönökben 1000 rab közül elhalt évente 200, Angliában, Porországban 40—50. 1860 óta kezdtek figyelme fordítani a börtönök szellőzésére, s jelenleg az angliai mintabörtönökben 1000-re csak 7—8 halálzás esik.

Az emberek foglalkozása is szerepel mint kórhajlamot, vagy épen betegséget létrehozó ok. Ismerjük a betűszedők, nyomdászok, bádogosok, mázólok kínzó betegségeit, mi nem más, mint idült ólommérgezés. A kőszőrösök, üveggyári, dohánygyári munkások, s mindazok, kik porral telte levegőben töltik napjaikat, — hajlamosak a légeső megbetegedéseire, s így a tüdőveszre.

Már most ha egy betegség okát akarjuk adni, akkor sok esetben elegendő magyarázatot ad egy külső ok magában. Pl. az égési sebet egy lézózó vas okozhatta, minden kórhajlam nélkül; az idült ólommérgezés tüneteit az ólom gőzök, apró beszívott és lenyelt részecskék okozták. De a belső betegségeknek legnagyobb részben okkal állunk szemben, melyek közül az egyik a valódi ok, a másik csak mint alkalmi ok vagy kórhajlam szerepel. Így a vérferőzés bizonyosan *coccusok* által okozatik, de okvetlenül szükséges legalább egy bórhorzolás, melyen át, mint a kapun, az apró szervezetek a vérbe juthassanak. A cholera bacillusát egy gyomor sava által megemésztezik, s elpusztul, de ha e sajképződés egy heveny gyomorrhurat által csökkentett, a bacillusok erőre jutnak, s roppant gyorsasággal szaporodnak. Egy rosszul táplált, elgyengült szervezetben az aránylag enyhe fertőzés is nagy bajt okozhat, s a betegség lefolyása is súlyosabb lesz, míg egy erős embert alig viselne meg.

Azonban az alkalmi okok egymagukban is képesek betegségeket okozni. Hiszen a meghülés, mely a leggyakoribb alkalmi ok, magában is oly erős hurtot okozhat, hogy azt méltán tekintetjük betegségnék, és minden kórhajlam az illető testrésznék, ha nem is betegségre, de mindenesetre nem rendes állapotára mutat. A rosszul táplálkozás és a gyengült test maximuma éhhálhalhoz és végmimerüléshez vezet.

Vannak még belső okok, melyek a szervezetben történt elváltozás által vannak feltételezve. Ilyen tisztán belső oka van a tüdőgyuladásnál a szív kifáradásának, mi e betegségnél a leggyakoribb veszedelmet képezi. A tüdő lobos volta miatt a vérkeringés útjába akadályok gördítettek, melyeket legyőzendő, a szívnek erősebb munkát kell végeznie, s ebben, ha gyenge izomzatú, vagy ha az állapot sokáig tart, — kifárad s megszűnik működni.

Manapság már igen sok betegségnék ismerjük külső okozóját, mi a neki megfelelő belső okok közrejárásával mindig biztosan előidézi a betegséget. Nagy szerencse az emberiségre nézve, hogy e külső ok gyanánt szereplő baktériumok oly kényesek, könnyen elpusztulnak, s csak alkalmas viszonyok közt képesek szaporodni. De még ez esetben is gondoskodott a természet arról, hogy az egyenlőlen küzdelmet a szervezet és a roppant szaporak baktériumok közt helyreállítsa. A baktériumok ugyanis, mint minden élő lény, anyagokat választanak ki, mi reájuk nézve mérge, megöli őket. Egy tudós szerint pedig miután a szervezetből a nekik szükséges és elegendő tápot felemésztezték, éhen kell veszniök. Metschnikoff híres orosz bűvár véleménye az, hogy a vízben lévő fehér vérszettek, melyek nyulványrszerű mozgásaikkal az edények falán átújjá a szervezetben minden részébe el tudnak jutni, felfalják a baktériumokat. Ez elméletek mindegyikére van kísérleti bizonyítás, s talán mind a három teorisa megvan a valódságban is.

Végül a kórhajlammal két érdekes és nevezetes végtelét említem meg: az *idiosyncrasia*t és az *immunitas*t. Az *idiosyncrasia* a kórhajlamnak egy oly maximuma, mely mellett megbetegedés jön létre még oly külső behatásokra is, a melyek az emberek többségénél absolute semmit sem okoznak. Így a nyák-hártyák hurutja, ha többször ismétlődött, utóljára egy esekély behatásra is újra előjön, mit egy rendes nyák-hártya meg sem érezne. Ide sorozható némely

embernek az a kellemetlen természete is, hogy ha epret vagy rákot eszik: testén, kínos viszketés közben, az u. n. csalánkúteg jelenik meg. Csak az idiosyncrasiával magyarázható az a szomorú esetek is, midőn egyes emberek bizonyos gyógyszernek rendes adagai után életveszélybe jutottak, esetleg meg is haltak.

Az immunitás a kórhajlamnak egy bizonyos külső kórokkal szemben való teljes hiánya. Rendesen úgy jó létre, hogy az illető kórhajlam már egyszer vagy többször hatott a szervezetre, s ez amahoz hozzászokott, alkalmazkodott. Bizonyos szerek élvezetéhez hozzá lehet szokni, úgy, hogy oly adagokat is eltűrünk, a melyeknek a szokatlannak kellemetlenségeket okoznának, sőt talán meg is ölnék. Milliő példa van előtünk a dohányosokban, alkoholistákban, arzen-evőkben, morphinistákban. A szervezetnek ezen accomodációját használta fel Jenner a himlő-

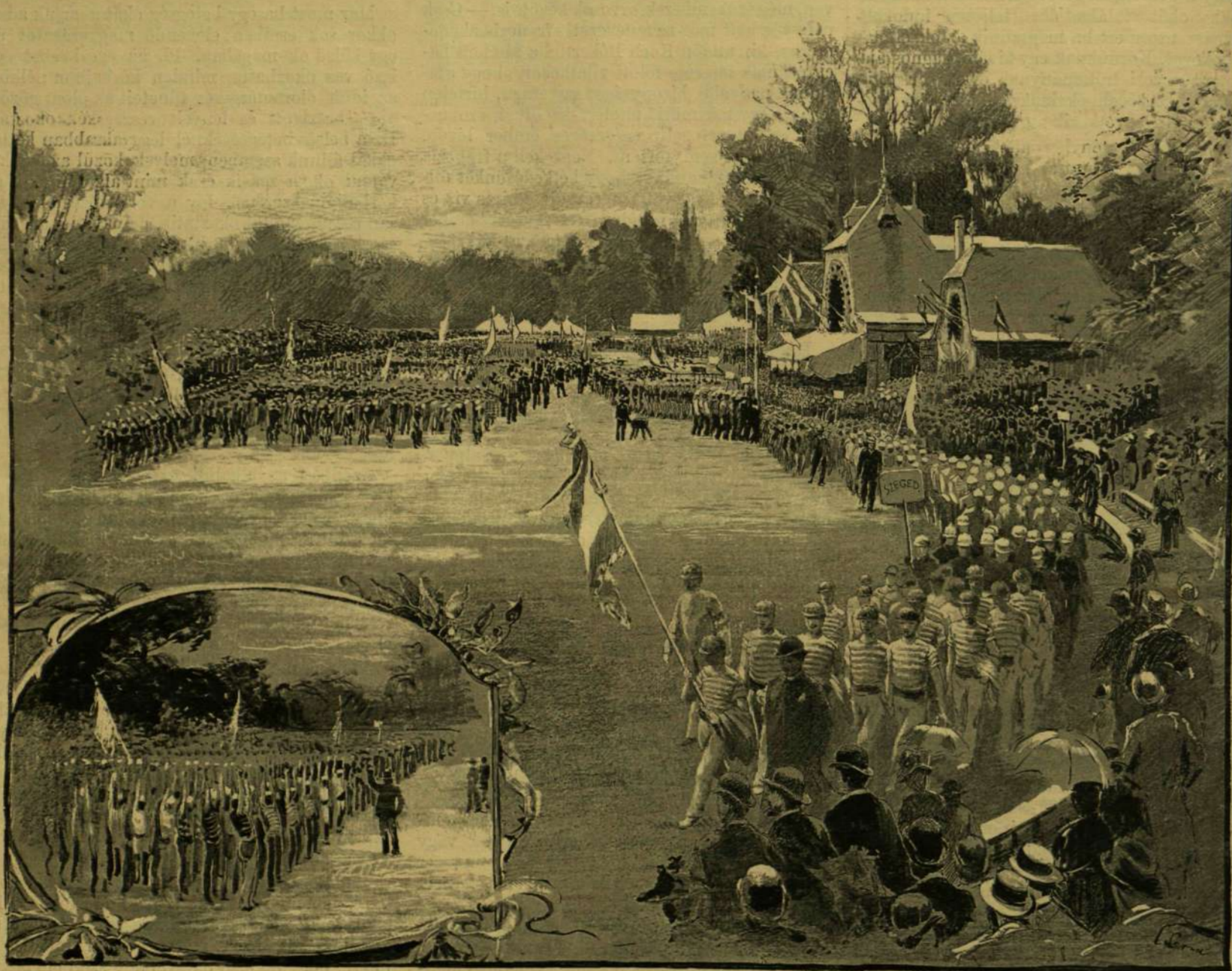
csák általában. A közéletben azonban gyakran gúnyolják őket, sőt a néphit még haláluk után is üldözi. Így a dálnémetek babonája szerint a vén leányok lelkei kuvikokba vándorolnak át, az esztek szerint pedig a barázdabillegetőkbe. Még a görögök is, bár a vén leányokat ezek nem nagyon gúnyolták, egy tücsökfajt elvarázsolt vén leányokat tartottak. Nürnbergi monda szerint a vén leányok a tulvilágban agglégények szakállával seprik a tornyokat. Siamban (Kelet-Azsiában) az elhunyt vén leányok lelkei, épen úgy mint a német villik, alkonyatkor tánczolnak s megölik, ki őket meglesi. Más népeknél is vannak hasonló babonás nézetek.

* A molnárokat az egész középkoron át általában tolvajoknak tartották, s ezért már Nagy Károly korában nem volt szabad a molnárok fiainak papokká lenni vagy más egyházi funkciókat teljesíteni. Sok helyen a molnárok voltak kötelezve arra, hogy akasztásoknál a létrát szolgáltassák. Rossz híruk volt ezen kívül a pástoroknak és juhászoknak, kiket ezenkívül varázslóknak is tartottak.

New-Yorkból s egy pár más szomszédos kikötőtől évenként mintegy másfél milliárd osztrigát szállítanak Európába, hol magában Londonban évenként fél milliárdot fogyasztanak el mintegy 26 millió forint értékben.

* Nagyon keresett szónok volt az ó-korban Isocrates (436—338 K. e.) ki művészetével óriási vagyont szerzett. Iskolájában, hol gyakran 100 tanítványnál több volt, mindenik 10—10 minát (mintegy 400 forint) fizetett s Nicocles salamiszi király egyetlen dícsérő beszédeért 20 talentumot tevő óriási összeget (50.000 frt csak a névérték) fizetett neki.

* Fényképező kalap. Újabbban igen finom fényképező készüléket helyeztek el egyes kalapokba úgy, hogy a hordozónak legkevésbé sem alkalmatlan s mindamellett egyszerű levétel elegendő (még a vasuti kupéban is), hogy a kalap tetején levő nyílás szabályoztassék és gyorsfényképezést történjék. Az utas így jóformán észrevétlenül fényképez le embereket és tárgyakat s a kész lemezt akár a fején is tarthatja mindaddig, míg alkalmas időben kivetheti.

Szabadgyakorlatok.

Bevonulás a versenyterre.

A TANULÓ IFJUSÁG ORSZÁGOS TORNAVERSENYE PÜNKÖST HÉTFŐJÉN. — Halácsy pillanatnyi fényképe után rajzolta Cserna Károly.

oltásnál, s *Pasteur* a veszettség elleni oltásnál. Rendszeresen, bizonyos időközben a szervezetbe vitt gyengített fertőző anyaggal a vérnek egy átváltozását eszközöljük, hogy az képes lesz egy bármikor beálló erős fertőzéssel is megküzdeni.

V. Z.

EGYVELEG.

* A galicziai erődökbe való illetéktelen hatolás megakadályozására már jó ideje véreket használnak, még pedig kielégítő sikerrel, mi azonban nem zárja ki, hogy egy-egy betolakodót a kutyák szét ne tépjenek. Ezért most Krakóban villamos vezetékkel tesznek próbát. Az erőd alját sodronyokkal fogják be s a rálepésnél elszakadó sodrony csengést okoz, mi az őrséget rögtön figyelmezteti.

* A vén leányokat a vallásos dogmák rendesen a szentség nimbusával veszik körül. A kereszténység és buddhizmus egyaránt dícsöritik a szüzességet, Rómában Vesta papnői, Peruban a nap szüzei csak oly tiszteltetésben részesültek, mint a középkori apá-

* Ostromolt legények. Kelet-Afrikában némely galla törzsnél az a sajátos szokás divatozik, hogy ha egy leány egész éjen át észrevétlenül egy ifju kunyhója előtt a küszöbön foglal helyet, az ifjunak el kell őt venni, akár akarja, akár nem. Mivel ily esetek a leány romokainak gyámolításával gyakran történnek, a legények a kényserháasság meggátolása végett kunyhóik kerítését oly magasra építetik, a mint csak lehet.

* Az oleb. Patti kedvencze olebe «Rioki herczeg», melyet az orosz császár ajándékozott a híres énekesnek, méltán irigység tárgya lehet sok éhező embernek. Közelebb is, midőn Patti Bécsbe ment, «Rioki herczeg» számára hat toilletet vittek külön ládában. Volt ugyan is «nagy», «közép» és «közönséges» fogadó öltözete, egy «negligé» és egy «tiruha». Mindenk öltözethez különböző nyakszalag tartozik, a «nagy fogadásoknál» az arany lánczából van, melyen a név kezdőbetűit türkiszek jelzik.

* Az osztrigákat New-Yorkban több, mint 7000 tisztán e célra szolgáló üzletben árulják nyersen és különböző alakban elkészítve. Naponként közel kétharmadmillió osztrigát fogyasztanak el és pedig 250.000 adag osztrigát levest, 200.000 főtt, 5000 füstölt, 75.000 nyers s 25.000 sült osztrigát. Ezenkívül

* Kénguru birkózót nevelt fel Melbourneban egy szenvedélyes angol. A «Joey» nevű fiatal állat igen tanulékony volt s jelenleg már egész angol módszer szerint tud boxirozni s látható rajta, hogy örvend ennek a mulatságnak.

* Temetkezési kiállítást akarnak rendezni Berlinben, különösen a különféle koporsók és díszítések bemutatása végett. A napi sajtó egy része nagyon elítéli ezt a tervet.

* Az influenza nagy mértékben pusztít Angliában. Wakefield megyében ezer lakos közül átlag 73 halt meg e betegségben. A lapok naponként ajánlanak ellenszereket, különösen kedveltek az ammoniak, khinin és az eucalyptus füstje; a parlament házát is ezzel füstölték ki.

* Százévesek statisztikája. Poroszországban 1861 óta minden évben összeállítják a százévesnél idősebb emberek statisztikáját. Az első évben e korosztályból 63 férfit és 72 nőt mutattak ki. A szám azután rendszeren emelkedett és 1867-ben már 152 férfiről és 245 nőről szólt a kimutatás. De ez időtől fogva ismét csökkent és 1885-ben már csak 24 férfit és 57 nőt irtak össze. A százévesek nagyobb részét az ország oly vidékein találják, hol a lakosság tulajdonképpen szláv vagy zsidó eredetű.

A MADÁR-KIÁLLITÁSBÓL.

Réti sasok (*Haliaetus albicollis*) fészken. A réti sas, a honi sasok e legnagyobb faja, ligetes erdőinkben, leginkább a vizek környékén található; különösen szép számmal Baranyamegyében, Albrecht főherczeg bellyei uradalmában, hol kíméletben részesül, s így háborítatlanul fészkelhet. Fészket, mely hatalmas építmény, nyárfákra, juhar- vagy kőrifákra rakja s több éven át használja. A fészek újjnyi vastagságú ágak-

KÉKBEGY.

ból s majdnem karvastag dorongokból épül; átmérője közel 2 méter, magassága pedig 1 méter, mélyedése vékony ágacskákkal, fűszálakkal van kirakva, hová a tojó márczius elején két, ritkán három tojást rak. A kiállításunkon látható fészkekben egy kilencz hetes tollasodó fióka van, a tojó épen leszállni készül, míg a három éves him a felső ágon pihen. Alérletben a réti sasok fészket rendszeren számos mezei veréb (*Passer montanus*) is lakja, melyek a fészek aljában rakják fészkeiket. A réti sas főtápláléka nagyobb halakból állván, a fészket lakó verebeket nem bántja, részint mert ilyen kis állathoz nyulni derogál neki, részint mert a verebek a nagy fészkek élősködő fergéit elpusztítván, ez által mintegy házmesteri szerepet játszanak s a tisztaságról gondoskodnak. A kiállított fészkeket, mint Albrecht főherczeg ajándékát, Szikla Gábor tanár hozta Bellyéről nagy nehézségek közt, a mit el lehet képzelni, ha megtudjuk, hogy 25—30 méter magas fákat kellett neki kidöntetni, s moesáron át Apatinba a hajóra szállítani.

Kékbegy (*Erythacus cyneculus*). Ez a fülemile fajú madárka egyike éneklő madaraink legszebbikének. Háta barna, begye ragyogó azurkék, közepén fehér csillaggal, a kék begyet alul rozsdavörös és fekete szegély köríti, hasa piszkos fehér, farka rozsdavörös, csak középső tollai és a farkvég fekete barna. Főleg a nádasok széléit, learott, kékbebe rakott nádasomók környékét lakja s fészket töltés-oldalakba a földre, vagy nádkévek közé rakja. Három válfaja ismeretes, u. m. a vörös csillagu kékbegy (*Erythacus coerulescens*), mely Svédországban és Norvégiában fordul elő, sa teljesen kékbegyű válfaj (*Erythacus Wolffii*), s van e kettőn kívül egy alak, melynél a fehér csillagban még egy kis vörös csillag is látható. Gyönyörű éneke és szép tollazata miatt gyakran találjuk kalitkában tartva is. A kiállított csoport Herman Ottó, dr. Madarász Gyula és Chernel István gyűjtése.

A szibeli éltérések és eltorzulások csoportjából túlfeljődött alsó kávájú házi verebet mutatunk be, Kismarton vidékéről, hol általánosan ismerték s csőre után «szivarzó veréb»-nek hívták. Hosszú

csőre, mely eredetileg még egyszer oly hosszú volt mint most, nagyon akadályozta az élelem keresését. S egy öreg kisasszony könyörületességéből, ki naponként főtt burgonyát tett ki a szegény madárnak, tengette életét. Hosszú csőrével evés előtt mindig a kövezethez verte s azután a burgonyába dugta szalonka módjára. A kövezethez való veredés folytán törött azután le a csőr hiányzó része, de a mi megmaradt, az is elég komikus kifejezést ad a madárnak. Dr. Leszner küldte be a múzeumba.

TÚLFELJÖDÖTT ALSÓ KÁVÁJÚ HÁZI VERÉB.

NÉPSZOKÁSOK EREDETE.

1. Miért muszuly a muszuly? Hogy e kérdésre megteheressünk, mindenek előtt ismernünk kell a kérdéses tárgyat. Ez pedig nem egyéb, mint egy «kalotaszegi» különlegesség, egy olyan női ruhadarab, mely ha akarom köntös, ha akarom nem az. Áll egy darab sötét-kék vagy fekete karton szövetből, melynek a bolti neve: «kammer-tuch», a kéké «Berliner kammer-tuch». Helyes magyar fordításban «kamara szövet». Ruhává úgy van alakítva, hogy a hátulsó részt

Ellinger Ede fényképe után.

A MADÁR-KIÁLLITÁSBÓL. — RÉTI SASOK FÉSZKEN.

felesített ruha-szegélyen lévő piros, kék sárga, zöld stb. szín.

Ha igaz e feltevés, igen elmésen van megoldva mert már messziről meg lehet különböztetni egyik falusit a másiktól, miután faluk szerint változnak a színek is. Így bizonyára az uraság könnyen ráismerhetett az ő jobbágyaira. Az alkalmazás módja sem von le az iltózet csinoságából semmit, sőt emeli azt. A felesítés által a symmetria sincs megzavarva, inkább teljessé van téve.

Ezek után a muszuly tehát nem volna egyéb, mint: «múzaj ruha» azaz «kötelező», vagy ha úgy tetszik «hivatalos ruha».

A ki más, jobb magyarázatát adhatja e néprajzi jelenségnek, tegye. Itt egy nagy vidék, az u. n. «Kalotaszeg» használja anélkül, hogy tudná, miért nevezik így.

2. **Miért neveznek egy népjátékot «ablakosdi»-nak?** Az «ablakosdi» egy utcai népjáték, mely nagyon sok helyen van szokásban. A játék maga ez: a falu hajadon leányai egymás kezét megfogva, egy hosszú láncot alkotnak. A két végén egy-egy legény fejezi be, illetőleg kezdi meg. Maga a játék abból áll, hogy a lánc végén álló pár feltartja a karját s az így képezett nyílson, mint kapu alatt, a sor hátsó vége előre kanyarodva, közben valamely helyi népdalt énekelve, átmegy, meglehetősen lassú tempóban. A hátsó vég most előre kerül és így a homlokállás az utca-sor másik oldala felé fordul. Így, énekelve, végig járják az utcákat és ebből áll az egész játék. Sok helyen ezt a játékot «kapusdi»-nak is nevezik, az említett átvonulás miatt.

E játéknak is — nem tudom helyes vagy nem helyes — magyarázata szintén «kegyuri» önkénykedés volna. Ugyanis: a kegyuri pihenő napokon szokta számba venni a népet, a falu hajadonait s ezek közül szolgálattételre az alkalmasokat kiválasztani. Mi sem természetesebb annál, hogy a kiválasztottak a legcsinosabbak és legszebbek voltak rendszeren. E jogának gyakorlását aztán így tette lehetővé. Az ének által figyelmessé lett tette a sor közeledésére és *ablakból* nézve tette meg választását. E szerint e népjátéknak sem lett volna más célja, mint a kegyuri javának biztosítása.

Azt hiszem azonban közelebb van az igazsághoz az a feltevés, ha e játékot mint a nép céljára szolgálót tekintjük, azért mert ilyenkor több leányt látva a legények, kik párhoz akartak jutni könnyebben megtehették választásukat. Most legalább olyannak látszik, mintha «leányvásár» volna. E mellett szól az is, hogy még ma is vannak helyek, hol közhelyen választanak a férfiak magoknak nőt.

E kérdés is hazai szokásokat érint, melyek többé-kevésbé általánosok is, tehát megérdemlik e tisztázatra fordított fáradságot.

3. **Miért nincs falu helyen a házaknak kéményök?** Köztudomás szerint falukon, sőt városokban is sok olyan ház van, melynek kéménye nincs. E hiányt fel lehet írni a kultúra hiányának rovására is, de alig tehető fel, hogy a mikor ugyanazon a helyen az uri lakoknak — bár azok régebbi alkotmányok — van, hogy tehát az utánzás vágy, mely minden másban nyilvánult a «pórnép» részéről, — ebben elmaradt volna. Itt is egy befolyásoló tényezőt keres a kutató szem. A tényező, melyet az ez irányban tett kérdésekre nyertem, itt is a földesúr önkénykedésében keresendő; az «úr» és a «paraszt» élesebb megkülönböztetésére vezethető vissza. Ez alapon ugyanis az «uraság» rendelte volna el azt, hogy a jobbágy házára kéményt rakni nem szabad, hogy a család és önálló tűzhely hiánya látható szimbólummal is felismerhető legyen. De állítólag még ezel sem volt meglegedve, hanem betöltötte a falak külső részeinek teljes betapasztását, sőt utczára az ablak-nyitást jogát is. A falat csak az épület fél magasságáig és pedig felülről le volt szabad betapasztani. Ablaknyitást meg egyáltalán nem volt szabad vágni. Ez által jólve a befejezettség hiányát, a szabadság korlátok közé szorítását és a feltétlen alárendeltséget. Be sok változás a boldog idők és szép emlékeiben! Szemtanuk állítása szerint több helyen vannak még most is így épült, illetve így maradt házak, t. i. melyek csak félig vannak betapasztva. Az ablaknyitást csak később engedték meg, ezáltal, nagy kegyet gyakorolva, de akkor is juhírával teljesen körül kellett zárni. Kinyitni nem volt szabad. E magyarázathoz is, mint

mindenhez, sok szó férhet. Elég az hozzá, hogy a kémény nélküli házak ma is valóságos rémei a lakosoknak, mert mindannyi egy-egy tűzfészek. A fedél belső fele tenyérnyi vastagon van koromszurokkal megrakodva. A tetőzet szalma vagy zsindely. Igazán Isten csodája, hogy mindennap egy-egy falu, avagy község megsemmisülését nem jelzik. Bár tudtommal nyílt rendelet van e hiány pótlására, az előjárásokok elnézése miatt nemcsak régi épületeknél nem tesznek eleget annak, hanem új házakat építenek kémény nélkül.

Kívánatos volna kideríteni: mi helyes s mi nem e magyarázatból, mivel feltételezhető, de alig hihető az a másik magyarázat, mely szerint a melegnek lehető zárt helyre szorítása lett volna a cél.

PENTSY JÓZSEF.

HIRES KÖNYVTOLVAJOK.

A könyvgyűjtés szenvedélye igen gyakran ragad el egyes különben nagyon tiszteltreméltó egyéneket is annyira, hogy a kincseket bármily úton igyekeznek megszerezni. Nemcsak nálunk, de az egész művelt világban ismerik ezt a ragályos szenvedélyt, annyira, hogy a nagyobb könyvtárakban némely szenvedélyes könyvgyűjtők minden mozdulatát kettőzött figyelemmel kísérik. Több híres irodalomtörténész, jogász s történetíró szenvedett a kleptománia e bajában s szakértők közt egész sereg adoma kering még most is arról, hogyan csípték rajta őket egyszer-mászor a könyvtolvajlás. Sőt mondhatni, hogy a könyvtolvajok nagyobb része valóságos tudós vagy legalább tudománykedvelő. Oly eset, minő Rómában 1882-ben történt, midőn Boethius egyik leghíresebb kéziratát lopta el valaki a vatikáni könyvtárból, hogy azután pár óra múlva egy másik könyvtárnak eladja, igen ritka eset; a hivatásos könyvtolvaj a lopott jószágot magának tartja s feltékenyen örizi.

Már a könyvnyomtatás felfedezése előtt ismerték ezt a betegséget s ezért a középkori nagy könyvtárakban az értékesebb műveket láncokkal erősítették meg. A Ptolemaeusok, kik a híres alexandriai könyvtár alapították, nem riadtak vissza semmi eszköztől, hogy gyűjteményeiket szaporítsák. Pisistratus könyvtárát ellopta Xerxes, ezét Seleucus s innen ismét nem tiszta úton jutott Sulla kezébe. A híres Lucullus szintén szenvedélyes könyvtolvaj volt, Marcus Antonius a pergamusi 200,000 kötetnyi óriási gyűjteményt rabolta el, de mivel ez mintegy hadi zsákmány volt, a könyvtolvajlások közé nem számítható.

Az újabbkori könyvtolvajlások közül nevezetes volt Aymard, ki a híres st.-denisi biblia kéziratából 15 levelet lopott el, melyek nagyobb része idővel a British-Muzeumba került. Pinelli nagy hírű könyvtára tulnyomólag tolvajlás útján került s Pamphilius püspököt, ki később pápa lett, Du Monstier rajta kapta, midőn egy tridenti zsinatról szóló híres kéziratot ellopon akart. Dr. More, Ely püspöke, egyházi körútja alkalmával csaknem minden papjának könyvtárát megrabolta. Híres könyvtolvaj volt Sir Bodley Tamás, a kiről nevezik ma az oxfordi egyetem híres könyvtárát s Cotton Róbert szintén tekintélyes angol tudós. Suffolk lordról, Conway tábornokról s még a híres Miltonról is állítják, hogy sok könyvet s hivatalos okmányt loptak el. Így volt ez a kontinensen is, különösen Franciaországban, hol ma is igen nagy a szenvedélyes könyvgyűjtők száma, kik máskülönben nagyon derek s becsületes emberek, de könyveket ellopni soha sem haboznak. Az amerikai könyvtárakban állítólag 10-szer több könyvet lopnak el, mint az európaiakban, mivel ott lazább a felügyelet. Sokszor azonban maga a könyvtárnak a valódi főtolvaj. Szentpétervárt egy nagy hírű könyvtárnokot kellett saját alattvalóinak elfogni, mivel a császári könyvtárból a legértékesebb műveket elcseszt s egyszer, midőn már gyanakodtak reá, a lopott kincstől pupossá lett hátán, köpenye alatt megtalálták az elloponi szándékozott műveket. Tekintettel nagy hírnevére, kiméletesen bántak el vele s a könyvet visszavétele után nyugdíjba tették. Nálunk azonban egy szintén nagy hírnevű könyvtárnok s egyáltalán szenvedélyes könyvtolvaj, még ily büntetés sem kapott s holta napjáig megmaradt a hűtlenül kezelt könyvtár élén.

Magyarország nagy részében különben még most sem tartják bűnnek a könyvtolvajlást s igen sok művelt ember sajnálattal tapasztalja, hogy kölesön adott könyveinek nagyjából részét soha sem kapja vissza.

MERÉNYLET AZ OROSZ TRÓNÖRÖKÖS ELLEN.

Teuda Micsujónak hívják azt a japáni rendőrt, ki az orosz trónörökös Ocsuban megtámadta. Félhivatalos nyilatkozatok szerint a merénylet közvetlen oka az volt, hogy a trónörökös kísérete egy japán templomban a japán vallásos fogalmakat és érzületet sértő módon viselte volna magát. Tény, hogy a merénylet Kioto, a templomváros környékén, Ocsuban történt, s hogy a merénylő kardjával a trónörökös jobb halántékán sebezte meg s első — nem veszedelmes — vágása után rögtön másikká készült, mely végzetes is válhatott volna, ha a trónörökös kíséretében levő György herezeg ezt a második vágást meg nem akadályozza azzal, hogy ártalmatlanná tette a merénylőt.

Ocsu egy kis japán város a Biva tó mellett. E tó mintegy 70 kilométer hosszú s különösen nyugat felé, — hasonlóan a mi Balatonunkhoz, — szép erdővel borított hegyek szegélyzik, míg keletre gyönyörű kertekből álló mivelt lapály terül el s így nagyon kedvelt kirándulóhely, tele mulató-kertekkel és theaházakkal. Nehány híres templom is van benne. A trónörökös, mint azt a legtöbb turista hasonlóképpen teszi, Kioto városból vasúton rándult ki ide s vasúton is vitték vissza már sebesülten Kiotóba. Ez a hely, melyet a benszölötték Mijakonak neveznek, Japán legnagyobb városai közé tartozik s Nippon sziget délnyugati részén fekszik.

Kioto város még mindig az igazi, hamisítatlan japáni élet képét mutatja. Nagyságra még ma is az ország harmadik városa s a szabályos építkezési módot, az utcák tisztaságát, a japáni műipart illetőleg valamennyi közt a legelső helyet foglalja el.

Története a 793. évvel kezdődik. Ebben az időben már a mikádó székhelye volt és az maradt 1886-ig. Mint a birodalom fővárosa, mint a japáni tudomány és művészet székhelye, egy évezreden át az ország központja volt. A vezérszerepet csak az újabb időben vették el tőle Tokio és Ozaka. Az által, hogy a mikádó székhelyét 1868-ban Tokióba tette át, Kioto sokat szenvedett és nagyon aláhanyatlott. De még ez idő szerint is 72,000 háza és 276,000 lakosa van, míg 30 év előtt 90,000 háza és 456,000 lakosa volt. A városon két folyó, a Kamogava és a Kakuragava, folyik keresztül. Három oldalról csupa hegyes-völgyes vidék veszi körül.

Kioto a templomok városa, mert a város és környéke 3000-nél több templommal bír. Magában a városban 1088 Buddha-templom van. A papok, kik régebben óriási birtokokkal bírtak, ma alamizsnákra vannak szorulva, miután a kormány elvette tőlük javaikat. Leghíresebb a nagy Nisi Hon-gvan-ji templom, a hon-gvan-ji felekezetnek főtemploma, melyben használ több pap működik és előjárói 10,000-nél több templomnak élén állanak. A templomba való lépés-kor le kell öltetni a lábbelit és csak harisnyában mehetnek végig a termek és szobák végtelen sokaságán. Miként a japánok lakásai, épügy templomai is minden butort nélkülöznek. Minden dísz a falakra és a boltzatra szorítkozik. Itt bámulhatni meg leginkább a japánok himzési munkáját.

A templomokon kívül a régi mikádó-palota is rendkívül érdekes. A mikádó szobái az épület legbelsejében voltak, úgy hogy senki sem juthatott hozzájuk és a külvilággal való érintkezést kizárólag udvari hivatalnokok közvetítették. A függönyök mögött való uralkodás megszűnt és a mikádó Tokióban szabadon uralkodik szabad, fölvilágosodott népe fölött.

Azonban a templomok városa mulató helyekben is gazdag. A theaházak és theakertek hosszú sorozata — néhány száz — vonul el egymás mellett és a több utczát befoglaló régi Sinto-templom körül egymás tőszomszédságában vannak a színházak, theaházak, lövöldék és egyéb szórakoztató helyek. Az utcák késő éjjelig zsúfolva vannak vidám alakokkal.

Kiotónak több nagy színháza van, köztük több olyan, melybe 4000-nél több ember fér. Ezekben a színházakban nincsenek székek vagy padok, a nézők a földön fekvő levelek az előadást. A padló számozva van s egy-egy számozott helyen hat ember terülhet végig. Meztlábos szolgák theát hoznak s ezen fölül pipával is megkínálják a nézőt.

A ki Kiotót meglátogatja, az nem mulasztja el a Biva-tót megnézni. Keskeny utakon, festői vidéken és árnyas erdőkön át jutnak el Ocsuig, ama helyig, hol az orosz trónörökös ellen a merényletet elkövették. Itt van a legszebb és legérdekesebb szent bronzharangok egyike. Ocsuból gyönyörű kilátás nyílik a Kiotóra és a szép kék vízü tóra.

Erre a vidékre rándult ki az orosz trónörökös, kinek látogatása s az ellene itt elkövetett támadás most egyszerre oly ismeretessé teszi Európában is a kies japáni város nevét.

zeletének róptével a magasa ragadjon; de az elme túlságos uralma mégis meg-megbuzulja magát s költeményei épen e miatt nem egyszer mesterkélték, s híjával vannak a természetességnek. Költeményei új kötetét egy sok erővel írt rapszódia nyitja meg, melyben a költő az örök zsidó átkát a legrette-

OCSU, HOL A MERÉNYLET TÖRTÉNT.

KIOTO FŐUTCAJA, HOL A TRÓNÖRÖKÖS TARTÓZKODOTT.

MERÉNYLET AZ OROSZ TRÓNÖRÖKÖS ELLEN.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Régi lant. Irta Bartók Lajos. Budapest. A «Szép-irodalmi könyvtár» kiadóhivatala. 1891. Bartók Lajos sokoldalú tehetség, mint élelmezéskészítő tréfás ötleteivel s csipés gúnnyalval kacagattja a közönséget, mint drámaíró a világot jelentő deszkákon arat koszorúkat s mint lyrikus az újabb költői nemzedéknek egyik legjelesebb tagja. Lyrájának hangköre is igen tág; tárgyra, színre, irányra, hangulatra a legteljesebb költeményeket találjuk kötetében. Van azonban mégis költeményeinek közös, egyéni jellemvonásuk: hogy sokkal több bennük a szellem csillogása, mint a szív meghatottsága és ellágyulása. Az elme hoz virágot, nem a szív, költészetének gyökere nem ebben van, mint mikor immortel koszorúk találják a kopár sírhalmot. Modern jellemvonás ez s Bartók, még ott is, hol az örök természet szépségeit magasztalja, minden ízében modern. — Bartók szelleme elég gazdag, hogy fényével kápráztasson s kép-

netesebb színekkel festi, Ahasver nem a földön bolyg, hanem a végtelen tengeren, mely lába alatt jégge merevedik és nem akarja elnyelni az átokvert boldogtalant. E komor nyitány után, melyet az aradi vértanúk emlékére írt drámai költemény követ, a «Kárpáti emlékek» újabb ciklusával találjukunk. Régi szerelme vonja Bartókot a Kárpátokhoz: a bérczóriások fenséges képe a szabadság dalnokává ihleti őt, de néha a mulandóság szele is átshajt lelkén, a mint erről a kötet egyik legszebb darabja, az «Őz az erdőn» című költemény tanuskodik. A kötet legnagyobb részét «Kisebb költemények» ciklusa foglalja el, a legváltozatosabb tartalommal, vannak itt ragyogó pompájú festések, melyek Dél buja tenyészetének képét tükrözik, apró dalok, jól kihegyezett éllel, egy pár ballada, alkalmi és hazafias versek stb. A kötetet «Visszhangok» cím alatt műfordítások gyűjteménye zárja be Heinetől, Lamartinetől, Leoparditól. E műfordítások is elárulják a tehetséges költőt, bár itt-ott ezekben is nyilatkozik

Bartók egyik feltűnő hibája, a kálalakkal való keveset törődés, mely sokszor darabossá, érdesé teszi költeményeit. A csinos kiállítású kötet a «Műbarátok köre» védnöksége alatt megindított irodalmi vállalatban jelent meg s annak kétségkívül legértékesebb kötetét képezi.

Mutatványul álljon itt egy eredeti és egy fordított költemény.

Őz az erdőn.

Mivel érdemlem, erdő,
Hogy engem így fogadj?
Egy könyvű üdvözlést is
Inteni büszke vagy.
Dallal, lombbal se kínál,
Virággal se az ág...
Elhagyja minden, a kit
Elhagy az ifjuság!

Máskor, ha néma voltál:
En lettem madarad,
Ha pusztá voltál: keblem
Nyújtott virágokat.
De most úgy eltévedtem
Mélyed sötétiben,
Magamra sem találok,
Ifjuságomra sem!

Elvész a nap sugára,
S a természet kihál.
Temető lett az erdő
Kopár fejtáival.

Fák közt a kőd előre
Száll kísértet gyanánt.
Miként ólomkoporsó
Bordl az ég reánk.

Tündérid eltűnének
Zord szirtfalak mögött,
Szivemből is a tündér,
Szerelmem elszökött.
Nyugodjunk együtt erdő,
Oda a szép világ,
Elhagyja minden, a kit
Elhagy az ifjuság!

Szerelmedal.

(Lamartine.)

Oh jer, keressünk hívős árnyat,
Keressünk enyhe pihenőt,
Míg kelyhe zúrul a virágnak
Az ég napugár előtt.
Nézd a te szép eged, szép csillag,
Emeld föl fátylát bájjaidnak.

Derítsd föl e hely éjjelét, — Beszélj, dalolj, álmoldj, sőhajtozz, Hadd csaljam el pillantatomhoz Szemed bolygó tekintetét!

Engedd rózsákkal hintenem be A lány mohát, a melyre ülsz, S míg ágyadon álmódzsi pihenve, Lábadtól engem el ne üt. Boldog, ha rá tiporsz, a pázsit, Bimbó, ha gyöngye ujjaeskáid Kifejtik, s fellöngve színe; A bíborkelyhű rózsza boldog, Ha a te ajkad nyom rá csókot, Mint méh, virágok kedvese.

Gondolj a boldog pillantra, Midőn kegyes kézzel a meny, Mint árnyat a tikkasztó útra, Araszta rám, hogy itt pihenj. E boldog pillanattól kezdve Csak a te életedhez fűzve, Mint egy nap, így színi életem, Gyönyörök lett színi tölt kelyhe, S titeket szív aknam epedve: Ártatlanság és szerelem!

Kazinczy Ferenc levelezéséből a tud. akadémia közrebocsátotta a második kötetet is, melyet szintén dr. Váczy János rendezett sajtó alá, a feladatot megillető figyelemmel, s terjedelmes tanulmányt írt a könyv elé a nyelvújító levelezéseiről, a velök összefüggő irodalmi és közéleti körülményekről, magukról a levelek íróiról.

A nagy kötet Kazinczynak az 1790—1802-iki évi közti levelezéseit foglalja magában, összesen 285-öt, melyből 149 az ő tollából való. Irodalomtörténeti szempontból a mult és a század érintkező éveinek rendkívüli becses forrásaival és levelek s egész közéleti képét fel-felábrítják bennök. A haza értelmessége, irodalmi férfiak állnak levelezésben Kazinczyval, s az ő véleményeket, nyilatkozataikat halljuk, töltik értesülünk sok közérdeklőt dologról, tervről. Kazinczy az ország minden részébe küld leveleket, mindenütt vannak ismerősei, mindenféle ügyekhez összeköttetéseket létesíten, hogy az irodalom érdekében támogatást találjon. Elmondja törekvései céljait, s leveleiből tudjuk csak megítélni, hogy mennyi hivatottságra volt arra a vezérszerepre, melyet később elfoglalt, s melyben páratlan hődelattal vették körül. Fejlett ízlésével, agilitó erélyével hozza pezségsébe a kedélyeket és szemléket. A keletkező politikai szabadságban Kazinczy egy fényes és meleg sugár, mely elhat mindenfelé. Legtöbbször levelez. b. Prónay László esznádi főispánnal; az írők közül Janka Györggyel, Kiss Jánossal, Ráday Gedeonnal, Virág Benedekkel. Még nincs kezébe adva az irodalmi vezérség; de e levelezések már mutatják a vezért, ki gyűjtötte tábort és lelkesíti, hogy zászló alá gyűljenek. A kötet ára 5 frt.

A törvényszéki elmekörtan tankönyve. Irta dr. Krafft-Ebing Richárd, fordította és előszóval ellátta dr. babarcsi Schwartzler Ottó egyetemi tanár s magán elme- és ideggyógyintézet igazgató-tulajdonosa. Második kiadás. A törvényszéki előtt mindig több és több eset merül föl, mikor kipuhatolandó, hogy valamely vétek elkövetése beszámítható állapotban követtetett-e el, teljes belátással birt-e tettéről, A bírót és törvényszéki orvost egyformán érdeklő e fontos kérdésben ad alapos tájékoztatást Krafft-Ebing griczi híres ideg-orvos könyve, melyet először a tud. akadémia adott ki magyarul Schwartzler Ottó avatott fordításban. Az új kiadás Hornyánszky Viktornál jelent meg, s a fordító gondos javításokkal rendezte ismét sajtó alá. Ára 3 frt.

Görög régiségek és a görög művészet története, a gymnasium V. és VI. osztálya számára összeállította Schill Salamon tanár. A Franklin-társulat kiadása. Hézagot pótló tankönyv, mely a kellő szakértelemmel készült és a görög régiségek tanításánál jó szolgálatot tehet. A tantverv nem írja elő és a gyakorlat még nem állapítja meg, hogy mennyi vendő föl a görög régiségekből a gimnaziumi tanításban. Kívánatos, hogy a gyakorlat a helyes irányban induljon, és a fősúlyt a görög mythológiára fektesse. Schill könyve a görög művelődést és művészetet ismerteti meg és számos kép is illusztrálja az ő-hellen építészeti és művészet emlékeit. Ára 1 frt. 40 kr.

A magyar írók élete és munkái. Szinyei József biográfiai nagy műve, a Magyar írók élete és munkái című életrajz-gyűjtemény első kötete a most kiadott 9-dik füzettel van fejezve.

Az «A» és «B» betűvel 2544 író életrajzi adatai közölve a kötetben, természetesen csak főbb vonásokban; aztán a lapokban és folyóiratokban megjelent cikkek időrendben jelölve, az önálló munkák címekkel, sőt a kézirati munkák is megnevezve. Ennél nagyobb teljességgel íróink még nem voltak följegyezve egy gyűjteményes műben sem. Termé-

szetesen nincs benne mindenki, a ki valaha valamit kinyomatott, így pl. az «A» betűből 1112 íróról voltak Szinyeiének jegyzetei. de csak 527-et vett fel munkájába. Hogy mily lelkiismeretesen, pontosan járt el munkájában, arról az előző tájékozást. A kiadó, Hornyánszky Viktor akad. könyvkereskedő díszes bekötési táblákat készített a műhöz.

Jókai művei a külföldön. Janke Ottó berlini kiadónál, Jókainak egyszerre négy regénye jelent meg németül díszes kiadásban: «A gazdag szegények», «Nincsen örök», «Kaszárny Dániel bég», «Asszonyt kísér, Istent kísért». Mind a négyet Wechsler fordította le németre. Ugyanott jelentek meg most már ötödik kiadásban a «Fekete gyemántok» és az «Arany ember».

Új könyv czím alatt Rudnyánszky Gynának csak imént megjelent költemény-kötete oly kedvező gondatásra talált a közönség részéről, hogy második kiadást is kellett belőle rendezni. Az új kiadás ára 1 frt 50 kr.

Egy szó a közigazgatási reform ellen. Irta Zichy Antal a főrendiház tagja, ki épen a nagy reformok országgyűlési vitáinak kezdetére adta ki röpiratát, melyben a kormány reformjait elítéli. Tárnyilagos és sok érvel rendelkező fejtegetéseiben a közigazgatási választások meghagyása mellett nyilatkozik. Kiadta Hornyánszky Viktor könyvkereskedése.

Az «Oszták-Magyar Monarchia írásban és képbén» néprajzi műből a 132-ik, vagyis az oszták tengeremellekkel foglalkozó rész ötödik füzetek került ki a sajtó alól. Tartalma a következők:

«Isztria a római korszakban» Petris Istvántól, fordította Boncz Ödön; «Isztria története» Benussi Bernáttól, fordította Acsádi Ignác; «Az oszták tengeremellék népe» Zuckerkandl Emilől és Vipava Károlytól, fordította Katona Lajos. A füzete nyomott képek; isztriai régiségek és középkorúak, jellemző népies alakok Charlemont, Berné és Russ Róbert ónja alól kerültek ki.

Az operaházban a mult hét végén népszimű előadás volt, Szigligeti régi jó «Czigány», s melyet a nemzeti színház és opera tagjainak közreműködésével adtak elő, s a nézőtér teltsége mutatta, hogy a fővárosban mennyire kedveli a közönség a népsziműveket. A szereplők is sokat ígértek és be is váltották.

A nemzeti színház tagjai közül Újházit kell először említenünk Zeiga cigány szerepében, melyet minden ízében kidolgozva játszott. Hegyesi Mari (Rózi), Vízváriné egy szapora nyelvű menyecske szerepében, Gabányi (Kurta), Horváth, Sántha, Latabár, Györgyiné, Mihályfi, (Peti) a közönség folytonos elismerése közt játszottak. Az operából Veress vált ki (Gyuri), a ki a vidéken is mint népszimű énekes aratta sikereit, s most iskolázottabb szép hanggal énekelte a népdalokat. Ábrányi Emilné is érdekes volt Évi szerepében érzelmes játékaival és énekével.

A városligeti színházban, a mely tavaly óta szintén magyar színház lett, Feld igazgatása alatt vidéki szinpadri erőkből alakított társaság tart előadásokat, mely május 27-én Beniczky-Bajza Lenkétől elég hatással mutatót be egy «Jávora Márta» című népsziművet.

Egy asszony van rajzola benne, kit fiatal korában elhagyott a szeretője s ezért embergyűlölővé lett, az erdőben tölti életét, és boszorkány híreben áll. Volt egy kis gyermeke, azt boszúságában megfojtotta és eltemette hűtlen szeretőjével együtt. Helette meg folnevelt egy leányt, kit úgy talált az erdőben. De a sérelmet és gyilkos tettet elfelejteni nem tudta és nevelt leányába is át akarja csepegtetni az ember iránt való gyűlöletet. Midőn azonban Árvácska — ez a neve a leánynak — minden ellenére mégis megszeret egy embert, még pedig Patak András, annak a hűtlen embernek a fiát, Jávora Márta áttokkal és halállal fenyegeti, ha szereti meri s feleségül megy hozzá. És midőn utóbb győzi a szerelem, a fiatalok, kik sokasem vették neki, nem élhetnek meg egymás nélkül, Márta megbocsát nevelt leányának, nem bánja, hadd legyen boldog Patak Andrással. De annak az embernek, ki szomorú életének, boszorkány voltának az okozója, annak megbocsátani nem tud. Nem is marad meg a faluban, visszatér az erdőbe, hol kicsiny gyermekének sírgödre mellett akar meghalni. A közönség többször kihívta a felvonások végén a szerzőt. A szereplők közül Ebergényinő (a főszerepben) továbbá Tájkerti Berta, Polgár és Balogh Árpád tetszettek legjobban.

A népszínház látványossága e nyárra a «Sötétítők», angol dráma, melynek szövegét Douglas, zenéjét pedig Reiterer szerezte. Ez vízi dráma, mert a történet színhelye részben a Themze folyó, uszó és vízbe ugró emberekkel, hajókkal, csónakokkal, ha-

lakkal és záporosóval. A régi rémdrámák stíljében készült, de a modern szinpad gépezetek igényével, s igazi vízes medenczében is kell szerepelni a közreműködőknek. A mese röviden ez:

Norton Jónás (Lubinsky) és naplopófia (Follinus) derék bátyjuk, Norton James (Szabó) vagyonára áhítoznak. A bukás és börtön szélén állanak s hogy megmentsek magukat, merényletre merényletre halmoznak a bátya és családja ellen, csaknyőre a vagyon megkaparítását. Fólvonul tehát színielő előtt a csirkefogók és betörők valóságos kiállítás, sőt egy zsebmetsző-iskolával is megismerkedünk, mert Norton Jónás és fia ezekben a körökben keresik ezinkostársasikat. Norton Jamest ki is pusztítják; megmentézik a büntény végrehajtása teljes három képet vesz igénybe, némajátéklói és szinpad-első-tétissel tarkítva. Ezzel azonban nincs rajtuk segítve, mert a meggyilkolt Norton ügyvédje óvatát emel a talált végredelelet ellen, minthogy ő előtte való nap James megbízásából egy új végredeleletet készített. Ez eltűnt. Maga a meggyilkolt rejtette egy tűkör háta alá. A két Norton, kiket rossz szellemük, Mrs Webster (Csatai Zsófi), egy a háza tolakodott társalkodónó csábit ezekre a borzalmasságokra, újabb gyilkossági merényleteket követnek el James leányai, Mary (Lukács Juliska) és Nelli (Csongori Mariska) és az előbbi véglegénye Dougbi Edward (Szirmai) ellen. Maryt a Themzében dobják. Edwardot egy regattán akarják agyonverni, Nellyt, mikor a tűkör hátán megtalálja apja rejtett végredeleletét, késsel akarják leszurni; Maryt megmenti véglegénye, ki utána ugrik, Edward szételőki támadott, Nellyt pedig a végső perczben mentik meg a szabadított. Ugyanezok elcsipik a gyilkosokat is. A Themzét igazi víz képezi s a szinpad hátsó része egy nagy vízes medenczévé van átváltoztatva. Ebben a népszínház négy tagja fürdik meg: Solymosi, Szirmai, Lukács Juliska és Ujvári. A közönség a megzót szereplőket zajosan tapsolta ki. A halakat, melyek a medenczében uszkáltak, szintén nagy szenzáció üdvözölte a mikor megjelentek az ívegfalnál. A rémjelenetek mellett derültek is vannak. A látványosság igazán a melegebb napokra való.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A tud. akadémia május 25-ikén kettős ülést tartott. Először a harmadik osztály ült össze Than Károly elnöklete alatt, melynek szaktudományi értekezések foglalták el napirendjét, aztán pedig báró Eötvös Loránd elnökle alatt összes ülés volt, melynek egyik tárgya egy akadémikus lemondása volt.

A harmadik osztály ülésén a következő értekezéseket adtak elő: Daday Jenő az asphalchna-fajok revíziójáról és a faj magyarországi képviselőiről értekezett. Than Károly osztályelnök bemutatta Winkler Lajos vendég dolgozatának folytatását: «A gázok oldhatósága vízben.» — Dr. Entz Géza szintén vendég értekezését adta elő: Méhely Lajos brassói tanár részéről adalékokat a magyarországi barna békákhoz. Végül Szily Kálmán főtitkár matematikai fejtegetése zárta be a szakértekezéseket a primitív gyökök viszonyasámaról. Erre következett az összes ülés, melyen Szily Kálmán főtitkár először is a hallozásokat jelentette be. Grünwald Bélét, Gondol Dánielét; a külső tagok közül pedig Naegeli Károly müncheni botanikusot, kit csak most választottak külső tagul, és Bir Ernőét, a bécsi udvari könyvtár volt igazgatóját. Majd felolvasta Lubrich Ágostonnak, a második osztály levelező tagjának az előzők intézett s május 6-ikán kelt levelét, melyben az akadémiai tagságról lemond. Levelében okul azt hozza föl, hogy az akadémiában uralkodó szellemre, tagválasztásra, jutalom odaítélésre, munkaszásra vonatkozólag, de főleg most, ez évben tett tapasztalatai következtében szűnik meg az akadémia tagja lenni. A lemondó levelet többen megjegyzésekkel kísérték, s a felszólalásokból az tűnt ki, hogy Lubrich volt egyetemi tanár, ki husz év óta tagja az akadémia, sérelmet látott abban, hogy az ideai akadémiának, sérelmet látott abban, hogy az ideai akadémiának nagy jutalmára az ő bölcsészeti munkáját érdemesnek nem találták. Az ülés tudomásul vette a lemondást. — A többi előterjesztésekből még megemlítjük, hogy a dán kir. akadémia megküldte a Hell Miksa régi magyar csillagász expedíciójára vonatkozó iratok másolatát. A gr. Sáschenyi István születés napjának száz éves fordulóján az akadémia palotáján felavatandó doborműre több adomány érkezett s több testület tudomra, hogy az ünnepélyre kit küld el. A pénzügyminiszterium, a hengermalom részvénytársaság, a nemzeti kaszinó, a lovaregylet egyenkint ezer forint járulnak a költségekhez. Hosszabb felszólalásokra adott alkalmat az első osztály klasszika-filológiai bizottságának jelentése, mely Harris Pál budapesti görög főkonzl azon előterjesztésére tett, hogy a görög nyelv kifejtése ne az Erasmus-féle mód szerint tanítsák, hanem az új görög nyelvet vegyék figyelembe. Ez előterjesztésre a közoktatásiügyi miniszter az akadémia véleményét is tudni óhajtván, a filológiai bizottság hosszabb jelentést dolgozott ki, de mivel abban határozott véleményyt nem nyilvánított, az összes ülés a jelen-

tést visszaküldte hozzá, hogy határozottabb választ adjon.

A Kisfaludy-társaság havi ülésén, május 27-ikén, Gyulai Pál elnökölt.

Beöthy Zsolt titkár megemlékezett a társaság elhunyt tagjáról, Grünwald Béláról és a nemrég elköltözött Gondol Dánielről, a ki bár nem volt tagja a társaságnak, szellemi munkája legjavát a társaságban hozta nyilvánosságra s két munkáját a társaság pályadíjjal is koszorúzta. A győri Kisfaludy-szobor-bizottság jelenti a társaságnak, hogy Kisfaludy Károly szobrának elkészítésével Mátray Lajos szobrászt bízta meg s kéri a társaságot, hogy egy taggal képviseltesse magát a bíráló-bizottságban. A társaság Beöthy Zsolt titkár kérte föl erre. Ezután Csiky Gergely olvasta föl Zichy Antalnak «Omnibus» című szatirját, mely az omnibusz utazás kellemenségeit gunyolja. Beöthy Zsolt Pekry Károly vendégnek Musset fordításából mutatott be néhányat, tetszés mellett. Végül ugyancsak Beöthy mutatta be Zichy Antal bírálatát egy beküldött kézirati műről, Bajza életrajzáról. A bírálat sok elismeréssel szót a két-kötetes műről, azonban kiadását nem ajánlja.

A Petőfi-társaság május 14-iki havi ülésén Hallgatói Menyhért volt az első felolvasó, a ki Madách és Byron között volt párhuzamot. Ezután Néry László mutatta be Forray Rezső vendégnek «Ház lantja» című költeményét, majd pedig a saját költeményét. Végül Szabóné-Noyall Jankának «Az akasztva» című elbeszélést olvasta fel Komocsey József. A közönség megjelente a felolvasásokat.

A természettudományi társulat e hó 27-iki szakülésén Schuller Alajos műgyetemi tanár érkezett a hangokról, s a hőrok rezgési alakját tette szemléltetővé, a Melde készülék segítségével. Edvi Illés Aladár tanár az újabban felfedezett leghasznosabb fémek egyikéről, az alumíniumról nyújtott ismertetést. Az alumínium gyártására, a melyet Saint Claire Deville francia vegyész mutatott be 1854-ben a francia tudós akadémiának, legújában a villamoságot is felhasználják, a minek következtése az lesz, hogy e fém igen olcsóvá fog válni. Végül dr. Nricsán József ismertette azt az eljárást, a melyvel különféle gázalaku vegyületek szinthezisést és analízisést előadásokban szabatos kísérletekkel bemutatni lehet. A szakülés után választmányi ülés következett, a melyen a gazdasági nyílt pályázatra beérkezett tervezeteket tárgyalták. Bejött összesen 11 tervezet, a melyekre tízezer forint volna szükséges. A lefolyt telen tartott ásványtani előadások folytatásaképp egy a geologia körébe tartozó előadási ciklus rendezését határozta el a választmány. Kléh István takarékpénztári igazgató 200 frttal a pártoló tagok sorába lépett; kivülé 114 új rendes tagot választottak. Ezekkel a tagok száma 7524-re emelkedett.

A Mária-Dorothea egylet május 24-én rendkívüli közgyűlést tartott, melynek főtárgyát az özv. br. Nyáry Adolfné leköszönésével megürlt elnöki szék betöltése képezte. Tóth József pestmegyei tanfelügyelő elnökösködött, ki meleg szavakban emlékezett meg a volt elnök érdemeiről. Ajánlatára új elnöknek egyhanguság gróf Csáky Albinét választották meg.

A küldöttségileg meghívott új elnököt Tóth József üdvözölte. Gróf Csáky Albiné megindult monddt köszönetet és megígérte, hogy az egylet érdekeit szívén viseli és a kitűzött célok megvalósítására fog törekedni. A tanító-szakszövetség elnöke Sebastyenné jelentette, hogy a vidéken 4 főkegylet alakult. György Aladár indítványára szegény soru tanítóknak 200 frt segély szavaztatott meg. Számos fűrdőhöz beteg tanítók részére ingyenes helyeket bocsátott az egylet rendelkezésére.

A vöröskereszt-egyesület védnökhelyettese, Károly Lajos főherceg, leiratban tudatta az egylet igazgatóságával, hogy a június 6-án délután 4 órakor tartandó országos közgyűlésen meg fog jelenni. Az egylet vidéki választmányai igen nagy számban és kiváló egyéniségekkel képviseltetik magukat a közgyűlésen.

MI UJSÁG?

Villamos világítás a budavári királyi palotában. A bécsi Burgban már téli berendezték a villamos világítást, s most a budavári királyi palotában is sietve dolgoznak a villamos berendezésen. Mikor az udvar észre megérkezik, már elkészülnek vele.

Arany János szobra. A nemzeti múzeum kertjében, az oszlopos főhomlokzat előtt már hozzáfogtak Arany szobrának alapozási munkálataihoz. Vas-tag, szilárd beton alapot készítenek, melynek egy évi ideje lesz a megülepedése. Maga a szobor még munkában van. Arany János ülő alakját most öntik értebe. Toldit, az egyik mellékalakot Strobl Alajos tanár, a szoborné tervezője, most mintázza. De

munkájában némileg föl van tartóztatva, mert nincs elég alkalmas modellje. A művész közelebb fog hozzá Piroksa mellékalakjának mintázásához. Jövő tavaszra már az egész szobor készen lesz és így észszel megtörténhetik a leplezés.

Andrássy-mauzeolum. Andrássy Gyula gróf özvegye és gyermekei a terebési parkban nagy stílu mauzeolumot fognak építtetni a dícsölt család fő számára. Nem lesz a családi sírbolt, hanem csupán a gr. Andrássy Gyula hamvai számára emelendő műemlék. Az özvegy grófnő ez épület számára kérte föl Munkácsy Mihályt falkekép készítésére. Kitűnő szobrászati művek is fogják a mauzeolumot díszíteni. A terv már a gróf elhunytakor fölmerült a gyógyszerelő család körében s ezért történt, hogy a nagy államférfiu temetkezési helyül sem Budapestet nem választották, noha akkor általános óhajtat volt a fővárosban, hogy itt aludja örök álmát, a hol Deák Ferenc és gr. Batthyányi Lajos; — sem Krasznahorka várának fényes nemzetiégi sír boltjába nem helye zték öi k nyugalmát; hanem a terebesi katólikus templom kriptájába tették le hamvait egyelőre, hogy onnan majd a csupán az ő számára emelendő mauzeumba vigyék át, a hol egy napra fog pihenni. A nemzetiség sírboltja a történelmi nevezetesegeit Krasznahorka marad.

A tanuló orsz. tornaversenyének végrehajtó-bizottsága máj. 27-ikén gr. Csáky Albin miniszter

A TANULÓ IFJUSÁG ORSZÁGOS TORNAVERSENYÉRŐL. — ÖLTÖZKÖDÉS A SÁTRAKBAN.

elnöklete alatt tartá utolsó ülését. Berzeviczy államtitkár adta elő nagy figyelemmel hallgatott beszédben tapasztalatait, az észlelt hiányokat s ezek orvoslására szolgáló javaslatait, melyeket azután pontonként tárgyaltak.

Kimondotta a bizottság, hogy jövőre a tanulók versenye két napon keresztül tartson s a vidéki tanulók négy napot töltsenek a fővárosban. Porzsoló Jenő figyelmebe ajánlja a miniszternek, hogy már most meg kellene tenni a lépéseket egy állandó tribünökkel ellátott nagy fővárosi játékos és verseny-tér létesítésére. Gróf Csáky Albin miniszter megjegyzte, hogy ily versenyt neki is eszménye, de maga még korainak tartaná megindítani az agítációt, mielőtt bizonyos tudnánk, hogy célt érünk-e. Ennél fogva a bizottság egyelőre az ideai versenyt (a városi mesterséges jégpálya) mellett maradt. Hosszabb vitát keltett a felszólalói hallgatósági részvétele a versenyekben. Berzeviczy államtitkár azt javasolta, hogy az egyetemi hallgatók versenye elejtesse, tekintve, hogy mindössze negyven ifjú állott síkra a sok ezer egyetemi polgár közül. Gr. Csáky miniszter osztotik az államtitkár sajnálkozásában, hogy kevesen jelentek az egyetemi polgárok közül, de maga is azt tartja, hogy a kizártsággal kedvtelt szegények s a jövő versenyek alkalmával még lehet velök egy kísérletet tenni. Az ülés végén dr. Hertelényi titkár tett jelentést a versenyek kiadásairól és bevételéről; a defizit előreláthatólag igen csekély lesz. Gr. Csáky miniszter köszönetet mondott Hege-dius Sándor orsz. képviselőnek, kit betegség gátolt a megjelenésben s a ki mint a végrehajtó albizottság elnöke nagy tevékenységet fejtett ki a versenyek rendezése körül.

Lapunk mai számában még egy párral kiegészítjük a tornaversenyre vonatkozó képeink sorozatát. Halacsy («Atelier parisienne») budapesti fényképész

a verseny folyama alatt annak egyes jeleneteiről több sikerült pillanattól fényképet vett föl, s nagyobb képeként rajzolánk (Csorna Károly festőművész) ezek felhasználásával készítette. A kisebb rajzon Goró Lajos a versenytér mellett levő sátrak tüneti föl, melyekbe az ifjúság egy része felső ruháját helyezte el, s a futás-versenyen részt vettek is itt öltözködtek át a futásra alkalmasabb ruhába.

Az ornithologiai kongresszus kirándulása. A Velencei-tóhoz és a Balatonhoz, továbbá a Fertő-höz és a Hanságba, meg a Dráva-fokra utazott kongresszusi tagokat «zsvességgel fogadták mindenfelé, s a kirándulások e hó 21-ikétől 24-ikéig tartottak. A kongresszusi tagok közül még többen itt maradtak, s elutaztak az ország távolabbi részeibe.

A Velencei-tóhoz indult társaság május 22-ikén érkezett Velenczéről Keszthelyre, hol Fesztelitz Tasziló gróf vendégeit a legszivesebben fogadta. A vasuti kocsikat is földszittették; Keszthelyen pedig a házakat nemzeti lobogókkal ékesítették. A pályaudvarban az ornithologusokat Dunszt apát üdvözölte. A vendégek a Hévíz fürdőben megreggeliztek s onnét Herman Ottó vezetésére alatt kocsikon a kis Balatonhoz rándultak, a hol számos csónak áll rendelkezésükre. A különféle madárfészkektelepek, különösen pedig a sokfajta gémekek, rendkívül meglepte a külföldi tudósokat, a kik a vidék páratlan természeti szépségei és kincsei fölött elragadtatással fejezték ki. Ugy a Diós-szigeten megtartott ebéd, mint a Hévízen elköltött vacsora vidám és barátságos hangulatban folyt le. A házi gazdát, gr. Fesztelitz Herman Ottó köszöntötte fel. A másik csoport dr. Fatio

elnök vezetésére alatt május 22-ikén érkezett Csornára, a hol herceg Esterházy vendégei voltak. Haller ügyész és Hajós főszolgabíró üdvözölték az érkezőket és tiszteletükre díszbédet adtak. Másnap reggel az egész társaság a Hanságba indult, hogy az érdekes vidéken egy napra terjedő tanulmányutat tegyen. Este a vendégek Kapuvár felé mentek és Berg báró kastélyában ebédeltek. Szombaton rándultak ki Esterházásra s onnan utaztak haza. — A Dráva-fokra Szikla Gábor tanár vezetése alatt ment a harmadik csoport. Május 22-én dében Bezdánban kötöttek ki, hol Albrecht főherceg jószágigazgatója Schmidt fogadta őket, s propelleren, majd megfogaton folytatták az utat a Körös-erdőbe, hol sasok is fészkelnek. Másnap a Hullóré nevű dunai ártériletbe ladikáztak és sok vizimadár fészekre találtak. Megnézték a kopácsi halas tavat. Még az nap a helyi kastélyba hajáltak, uszonna utat Eszékre utaztak. Nikolics István birtokára, s itt bicsuztak el.

A madárkiállítás nagy látogatósnak örvend; a megnyitás első hetében 3860-an látogattak. A kiállítás katalógus rendkívül kelendő, úgy hogy nem sokára újakat kell nyomtatni. A kiállítás anyagilag is szépen fog sikerülni.

Két Korvina története. Emleltük, hogy a király ő felsége közelébb két Korvin-kodexet ajándékozott a nemzeti múzeumnak. E két kodex több mint negyven esztendei vándorlás után került rendeltetési helyére: mert már a negyvenes években arra volt szánya, hogy hozzánk haza kerüljön.

Az országgyűlés 1844-ben intézett kérémet a királyhoz, eszközölje ki a szentszert Korvink vissza-szerzését s Ferdinánd király el is rendelte a kutatást. Az akkori orszáki diplomácia nem valami nagyon buzgólkodott ez ügyben, de annyi eredmény mégis

